

Současná výchova dětí v rodině

Silvie Skřejpská

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Silvie Skřejpská**
Osobní číslo: **H128464**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Současná výchova dětí v rodině**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů.

Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společensko-vědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na rodinu a její vývoj v rámci historie;
- na současné trendy výchovy v rodině;
- styly výchovy.

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum (kvantitativní, kvalitativní, smíšený) zaměřený na dané téma.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BŘEZINKA, W. Filozofické základy výchovy. Praha: Zvon, 2001. ISBN 80-7113-169-5.

ČÁP, J. Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy. Praha: ISV-nakladatelství, 1996. 302 s. ISBN 80-85866-15-3.

KRAUS, B. a kol. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

LACA, S. Patológia rodiny v súčasnej spoločnosti. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Rodina v zdraví a chorobe, Ružomberok: Katolícka univerzita, Verbum, 2011, ISBN 978-80-8084-778-4.

MATOUŠEK, O. 1993. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. ISBN 80-901424-7-8.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PaedDr. Slavomír Laca, PhD.

Institut mezioborových štúdií

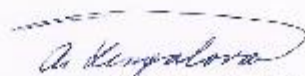
Datum zadání bakalářské práce:

15. prosince 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 15. prosince 2014

doc. Ing. Anežka Lengšlová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prozradnému nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 25 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo bakalářskou prací nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připoustí-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vynášení případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně

MILANA ŠTĚPÁNKOVÁ

.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Práce na téma „Současná výchova dětí v rodině“ se věnuje rodině vymezením pojmů rodina. Dále se budu věnovat stylům výchovy v rodině, budu se zamýšlet nad rodinou a jejími funkcemi. Popíšu historický vývoj rodiny.

Výchova dětí v rodině je stále aktuálním tématem. Dotýká se každého z nás a vyžaduje velkou zodpovědnost vůči dětem.

Klíčová slova: rodina, děti, výchova, typy výchovy, funkce rodiny, hodnoty

ABSTRACT

Work on the topic "The current education of children in the family" with his family in a family concept. Furthermore, I will discuss the styles of the family, I'll think about parenthood Now and its functions. Describe the historical development of the family.

Education of children in the family is still an issue. It affects all of us and you-requires great responsibility towards children.

Keywords: family, children, education, type of education, family function, values

Děkuji panu doc. PaedDr. Slavomíru Lacovi, PhD. užitečnou metodickou a odbornou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce. Dále chci poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 VYMEZENÍ POJMU RODINA	12
1.2 FUNKCE RODINY.....	15
1.3 DÍLČÍ ZÁVĚR	18
2 VÝCHOVA V RODINĚ	21
2.1 VYMEZENÍ POJMU VÝCHOVA	21
2.2 TYPY VÝCHOVNÉHO PROCESU	22
2.3 MEZIGENERAČNÍ VÝCHOVA	24
2.4 DÍLČÍ ZÁVĚR	26
3 HISTORICKÝ VÝVOJ RODINY A VÝCHOVY	28
3.1 HISTORICKÝ VÝVOJ RODINY	28
3.2 TRADIČNÍ, MODERNÍ A POSTMODERNÍ RODINA	31
3.3 SOUČASNÁ RODINA A JEJÍ CHARAKTERISTIKA	33
3.4 DÍLČÍ ZÁVĚR	34
4 SOUČASNÝ POHLED NA RODINU A VÝCHOVU	35
4.1 FORMY SOUŽITÍ	36
4.2 HODNOTY RODINY.....	38
4.3 DÍLČÍ ZÁVĚR	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	42
5 REALIZACE VÝZKUMU - JAKÝ STYL VÝCHOVY PŘEVAŽUJE V SOUČASNÉ RODINĚ A JAKÝ MÁ VLIV NA DÍTĚ	43
5.1 CÍL VÝZKUMU	43
5.2 STANOVENÍ HYPOTÉZ	43
5.3 METODA VÝZKUMU.....	44
5.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	44
5.5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	46
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
SEZNAM PŘÍLOH	67

ÚVOD

V této bakalářské práci jsem si zvolila rozbor nejen obecného pojmu rodina, ale také rodiny jako skupiny, se kterou se každý z nás setkal. Ne všichni však máme stejné zkušenosti. Je každá rodina opravdu správným příkladem definice tohoto pojmu? Jak se může odlišovat dítě vyšší společenské vrstvy od toho, které do ní nepatří? Jaký dopad na nás můžou mít naši příbuzní a jejich výchova? Jak můžeme jít příkladem svým dětem? Jaký dopad má na děti neúplná rodina (rozvod, smrt, apod.)? Jak vnímají adoptované děti informaci o svém pravém původu? Mají být tyto děti informované o jejich adopci? Jaké období dítěte je pro rodiče nejobtížnější? Jak vnímají svět týrané děti? Proč lidé zakládají rodiny? Co je to vlastně rodina? Tyhle otázky se pokusím v této práci zodpovědět ze všech možných úhlů. Je spousta možností, které nám rodina nabízí, ale i bere. Proč tomu tak je?

Svou bakalářskou práci jsem rozdělila na teoretickou a praktickou část. Teoretická pojednává o tom, co vlastně rodina znamená, o výchově, historickém údělu a rodinách dnešní doby. Pokusím se zjistit, co rodina znamenala pro naše předky a co znamená pro nás. Jaké jsou hlavní chyby ve výchově a proč tomu tak je. Jak moc velký vliv má okolí na děti. Praktická pak o postupech používaných v rodinách, o tom, jak dítě vnímá rodiče, a rodiče vnímají děti.

Informace jsem čerpala ze svých zkušeností, webových stránek a knih. Byly použity knihy na téma rodina, jsou to: Rodiče a děti (Zdeněk Matějíček), Psychologem svým dětem (Tamara Cenková), Jak vychovat sebevědomé dítě (Tomáš Novák), Filozofické základy výchovy (Wolfgang Brezina), Kapitoly z rodinné výchovy: pro střední školy (Eva Marádová, Jana Marhounová, Evžen Řehulka, Stanislav Střelec), Výchova dětí v neúplné rodině (Zdeňka Márová, Zdeněk Matějíček, Santa Radvanová), Dítě v nové rodině (Karyn B. Purvis, David R. Cross, Wendy Lyons Sunshine), Příručka pro babičku a dědečka: Hry, aktivity, říkanky a tipy na zábavné trávení času s vnoučaty (Elizabeth Laban), Rodina jako instituce a vztahová síť (Oldřich Matoušek), Rodina a práce: jak je sladit a nezbláznit se (Michaela Marksová-Tominová) a Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče (Oldřich Matoušek, Hana Pazlarová).

Úkolem této práce je dostat se co nehlouběji do jádra všech rodinných problémů, ale i zjistit recept na fungující rodinu a rodičovství. Tento úkol je velice náročný, a to především z důvodů přílišného rozšíření možností. Patří mezi ně například vážná nemoc jednoho z rodičů nebo přímo dítěte, agrese rodičů, alkoholismus, hazard, drogy, dluhy,

nebo neschopnost rodičů domluvit se o výchově (jeden rodič něco dítěti povolí a druhý zakáže). Na světě je spousta rodin a většina z nich zažila, či zažívá problém, se kterým si musí poradit. Tyto problémy bývají různé. Mnohdy snad v poměru 1:1 s rodinou. Pokusím se tedy alespoň odhalit nejčastější a největší chyby ve výchově a nesprávné aspekty, které se s trochou snahy dají odstranit.

Práce bude rozdělena na dvě části. Teoretickou, po které následuje praktická. V první kapitole teoretické části vysvětlím pojem rodina a pokusím se ho co nejlépe definovat. Budu v ní také pojednávat o různých formách a funkcích rodiny a na co dnešní rodiny nesmí zapomínat. Především fungování rodiny v soukromí a její odlišné vystupování na veřejnosti. První kapitola bude tedy obsahovat obecné informace o daném tématu.

Ve druhé kapitole pak představím pojem výchova. Budu se zabývat otázkami, jako jsou: Jakou roli hraje výchova v rodině? Proč je důležitá? Jaká výchova v dnešní době převládá? Jak působí na dítě výchova dětí, u kterých se projeví jiná sexuální orientace? Jaký vliv má mezigenerační výchova a společné soužití tří generací v jedné domácnosti? Co to vlastně výchova je a jaké s sebou nese rizika? Jaký vliv má výchova na mezilidské vztahy? Pokusím se také objasnit, jaké výchovné procesy mohou být, nebo jsou, uplatňovány. A v jedné celé podkapitole se budu věnovat kladům a záporům mezigenerační výchovy.

Třetí kapitolu pak věnuji historii rodin. Kdy vznikly a nakolik jsou rozdílné od dnešních rodin. Jaký byl vývoj rodiny. Co se považuje v dnešní době za moderní rodinu. Jaké jsou její rizika a co dobrého přináší. Pokusím se také definovat současnou rodinu. Čemu se věnuje největší pozornost v ní.

Čtvrtá kapitola bude obsahovat současný pohled jak na rodinu, tak i na výchovu. Nebudou opomenuty trendy v moderních rodinách, různé typy soužití v nich a objasním hodnotové proměny. Kdy vznikají, jaké mohou mít následky a k čemu jsou prospěšné. Objasním, co vede k proměně rolí a funkcí v rodině a proč by tomu z většiny důvodů nemělo být. Nakonec se budu zabývat riziky, které musí česká populace podstoupit, aby mohla založit rodinu. Jak moc velkou nejistotu to do jejich života vnese a proč. Jaký vliv má česká politika na výchovu a chod rodiny a jakou roli v rodinách hrají různá náboženství. Co musí podstoupit dítě, aby se zařadilo do společnosti, a čemu všemu ho rodiče musí naučit, aby zvládalo život v případě potřeby samo. Jak se musí zapojit dítě do

záležitostí rodiny, v případě, že je vychováváno jen jedním z rodičů. Jaký vliv na výchovu a budoucnost dítěte má neúplná rodina. Co stojí za všemi problémy a co české rodiny dělají špatně a co dobře.

Následuje praktická část. Jedná se o realizaci výzkumu a bude obsahovat zápisy dané práce z praxe. V první podkapitole se zaměřím na přípravu komunikace s respondenty. V další bude stanoven cíl výzkumu a výzkumné otázky, které budou obsaženy v dotazníku, který předložím daným respondentům. Následovat bude charakteristika zkoumaného vzorku. Jeho povahové vlastnosti a názory na dané téma. Další podkapitola bude věnována dotazníku, který předložím šedesáti respondentům. Předposlední část této kapitoly bude obsahovat analýzu dat. Informace, jak oslovené osoby reagovali na dotazník a především nejvíce překvapivé odpovědi (objeví-li se). V poslední podkapitole shrnu veškerá data a porovnáám je mezi sebou.

Tuto práci zakončí závěr, kde porovnáám veškeré údaje. Zjistím, na kolik se shoduje teoretická část s částí praktickou. Zda informace získané z vlastní zkušenosti, školy, knih a internetu jsou shodné se zkušenostmi lidí v mém okolí. Následovat bude seznam použité literatury a seznam příloh.

Cílem této práce není jen splnění úkolu, ale také poukázat na nesrovnalosti českých rodin, světových rodin a rodin všeobecně. Nalézt chyby ve výchově a získat teoretickou představu správné výchovy. Zjistit s čím se potýkají rodiče a s čím děti. Objasnit a vysvětlit pojmy, které zná celý svět, ale nikdo jim nevěnuje velkou pozornost, protože je pokládá za samozřejmost. Seznámit se s problémy neúplných rodin, mezigenerační výchovy, rodin s adoptovaným dítětem, nebo rodin s dítětem, které má nějaké postižení. Cílem praktické části je porovnat informace získané z dotazníků s teoretickou částí. Přestože existují statistiky, které se dají vyhledat, tak se nic nevyrovná přímo rozepsaným výsledkům, které nejsou pomíjivé tolik, jako právě zmíněné statistiky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Už v historii si lidská populace uvědomovala, jak je rodina důležitá. Existovala pravidla, která se v dnešní domácnosti objevují jen zřídka. Od matky, jako vychovatelku dětí a zpracovatelku potravin už mnozí upustili, ale to vše je jen díky, nebo kvůli, pokroku.

Rodina. Pojem, který nelze vyjádřit jedinou definicí. Ne takovou, která by ho vystihovala přesně. Pro někoho je samozřejmostí, jiní prahnou po poznání významu tohoto slova. Mnoho knih o historii vypráví, kdy vznikla první rodina, jaká byla a co k tomu vedlo. Ale mohou to říci s přesností?

V historii se rodina a výchova v ní dělila především podle způsobu života. Tak je tomu i dnes. Jen formy způsobu se od minulosti liší. Tehdy to byly hlavně „*tři tradiční prameny evropské kultury, jimiž jsou:*

- a. *Antická filosofie*
- b. *Římské právo*
- a. *Křesťanství a jeho pramen: Judaismus*¹

Dnes jsou hlavními rozdíly v rodině politika, úplnost rodiny a finanční zajištění. Avšak i tyto formy se mění postupem ubíhajícího času v rodině a změnou myšlení.

1.1 Vymezení pojmu rodina

Rodina je základní složkou každé společnosti. Potvrzuje to i citace autora Striežence, který říká, že: „*rodina je základní článek sociální struktury společnosti a její hlavní úlohou je reprodukce a výchova a také socializace potomstva. V rodině se zabezpečuje obnovování a výchova generací a proto ji považujeme za základní buňku společenského života.*“²

Mnozí si pod slovem **rodina** představí tři a vícečlennou skupinu lidí, různého věku. Pro většinu to znamená žena a muž ve svazku manželském spolu s jedním nebo více dětmi. Někteří do této skupiny zařadí i prarodiče a ostatní členy, jako jsou sourozenci rodičů, či prarodičů. Skoro nikdo však už nepočítá vzdálené příbuzné. Sice už nepatří do základní

¹ POSPÍŠIL, Jiří. Principy rodiny a jejich historické kořeny. In: *Old paidagogos* [online]. 2000, 15. 11. 2000 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://old.paidagogos.net/1/1.html>

² LACA, Slavomír. *Výchova - rodina - hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013, 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1.

³ KICZKO, Ladislav. *Slovník spoločenských vied*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo,

skupiny rodiny, ale mnohdy se také podílejí na výchově a rozvoje osobnosti dítěte. Například Slovník společenských věd uvádí, že základ „rodiny tvoří manželé a spolu s dětmi vzniká nukleární rodina.“³

Hlavním údělem rodiny, podle společenských kritérií, by měla být zmíněná výchova, ale také jisté útočiště, kde daný jedinec najde bezpečí a oporu při nelehké cestě životem. Mnohdy však tomu tak není.

Definice rodiny není jasně dána, například autor Matoušek rodinu definuje v užším a širším pojetí. V užším jako „skupinu lidí, kteří jsou vzájemně propojeni pokrevními a nebo právními závazky (manželství, adopce).“⁴ a další autoři Navrátilová a Navrátil definují pojem rodina jako: „Rodinu můžeme chápat jako spoužití lidí na základě partnerských, manželských nebo rodičovských vztahů, ale rodinu můžeme ztotožňovat i s domácností a potom rodinnými příslušníky jsou všichni ti, kteří žijí v rámci jedné domácnosti.“⁵

Přesná definice tohoto pojmu neexistuje. Existují však nepsaná pravidla, že základní kameny každé správně fungující rodiny jsou láska, tolerance, důvěra a komunikace. „Rodinná komunikace...je klíčový proces při vytváření celkové rodinné atmosféry, při řešení problémů a plánování změn. Přímá a otevřená komunikace působí jako ochranný faktor v rodinném soužití, zatímco nejasná či narušená komunikace může znásobit negativní vlivy rizik a stresů.“⁶

Hlavní rizika nesprávné komunikace mohou být špatné zařazení dítěte do společnosti, ale také psychická nestabilita dítěte. Tento problém řeší v dnešní době mnoho rodin. Rodiče si tuto chybu většinou neuvědomují, nebo si ji uvědomí příliš pozdě. Správná komunikace by měla být však na obou stranách. S tím souvisí i další problém, a to důvěra. Pokud je v rodině špatná komunikace, mívá dítě, nebo rodič pocit, že nemohou jeden

³ KICZKO, Ladislav. *Slovník společenských věd*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatel'stvo, 1997, 223 s. ISBN 80-080-2592-1.

⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 379 s. ISBN 80-717-8548-2.

⁵ NAVRÁTILOVÁ, J. – NAVRÁTIL, P. 2009, Komunitní plánování jako forma podpory životních projektů. In Sociální práce. Brno: *Asociace vzdělavatelů v sociální práci*. ISSN 1213-6204, č.1/2009, roč.9, s. 74-84

⁶ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007, 219 s. ISBN 978-807-3672-508..

druhému důvěřovat. Ať už je ten pocit oprávněný, nebo ne. Tyto dva hlavní faktory jdou ruku v ruce. Jak může být potom dítě nebo rodič tolerantní k tomu druhému, když si navzájem nedůvěřují?

Historicky byl hlavní důvod vzniku rodiny udržení si majetku – dcery si nemohly zvolit za koho se provdají. V dnešní době tomu tak už není. Nezbytným předpokladem pro vznik rodiny je láska. Společným prvkem všech rodin ať rodin v minulosti či v současnosti je nutnost zajistit rodinu. V minulosti zajištění probíhalo v jiných formách. Příklad: více se akcentovaly sezónní práce, kdy jeden z rodičů netrávil až půl roku se svou rodinou za účelem zajištění. V dnešní době je rodič sice doma, ale denně vytížený, je snaha o to zajistit rodině vyšší životní standard. Vlastní bydlení, dovolené, vzdělání, elektronika, ... Finanční situace a neochota snižovat vlastní standard vede k tomu vůbec si rodinu nepožítovat nebo s menším počtem dětí.

Rozhodující otázky by měly být: „Chci mít děti? Jsem připravená stát se rodičem a vychovávat?“ V minulosti nemuseli mít strach ze zadlužení, ale pouze s tím, zda-li daní manželé jsou dostatečně psychicky zralí. Bohužel s postupem doby se otázky a problémy mění. Z otázky „Jsem připravená na dítě?“ přešli na jasnou odpověď: „Finanční situace mi nedovolí mít dítě.“

To je pouze výčet lidí z nižších společenských vrstev. A co lidé, kteří mají finanční prostředky? Ti samozřejmě tyto otázky neřeší, avšak i oni nejsou mnohdy dobří rodiče. Zanedbávání dětí kvůli kariéře a mnoho peněz na dětských účtech však také není nejlepší řešení. Děti od útlého věku si dělají, co se jim zlíbí bez ohledu na následky. Psychicky však nepatří do nejlepší třídy ani rodiče, ani jejich děti. Problém s výchovou může tedy nastat kdekoli.

Co je to tedy rodina? Dle mého názoru by to mělo být místo, kde se cítí bezpečně jak děti, tak jejich rodiče. Místo, kde najdou domov oni i jejich srdce. Místo plné lidí, kteří pomohou s nesnázemi, kde lidé naleznou kapesník a vlídná slova v období pláče a smutku, ale také spoustu zábavy, pochopení a podpory. Místo, kde sice ani jedna osoba není dokonalá, ale snaží se být pro ostatní přínosem a ne břemenem. Místo, nad kterým se sice občas zatáhnou mraky, ale všichni společně vydrží, dokud se opět nerozjasní.

„Rodina je skupina osob, která je navzájem spjata pokrevními svazky, manželstvím nebo i adopcí“⁷

Tohle místo najde jen málo lidí, protože jen málo z nich v dnešní době uznává tato kritéria. Možná před založením rodiny mají dobré úmysly, ale bohužel většinou se jim je nepodaří vyplnit. Ať už kvůli financím, nebo doposud nesplněným snům. V každém případě je dobré si uvědomit, co je správné ještě v době, kdy to lze změnit.

Mou definicí rodiny se tedy stává: „Rodina je místo, kde přes dobré i špatné období zůstáváme všichni spolu na základě lásky, důvěry, tolerance a komunikace.“

1.2 Funkce rodiny

Rodina by měla naplňovat několik funkcí. Biologickou, sociální, výchovnou, ochrannou, emocionální. Jako zajistit dítěti vzdělání, uživit rodinu, dát všem členům potřebnou podporu a lásku a nezanedbat výchovu. V různých publikacích, článcích v časopisech nebo na internetu je možné získat mnohé informace o funkcích rodiny, které by měla rodina víc nebo míň naplňovat. Např. autor doc. Laca ve své publikaci píše, že: *„Rodina plní poslání, protože její funkce, její pozice a samozřejmě její důležitý význam je postavený na hodnotě humanizmu, čili lásky, spravedlnosti, participace, solidarity, subsidiarity, důstojnosti, etiky života.“⁸*

Mezi hlavní funkce řadíme funkci **biologickou** nebo taky reprodukční. Má hlavní význam pro společnost tak i pro rodinu, zabezpečuje totiž rozmnožování = přežití lidí, rodiny.

Biologická funkce úzce souvisí s finančním zajištěním rodiny. *„V České republice má dlouholetou tradici dvoudětný model rodiny. Například ve výzkumu Naše společnost, který provedlo Centrum pro výzkum veřejného mínění v roce 2003, se pro dvě děti, jako ideální počet potomků, vyjádřily více jak dvě třetiny respondentů (podobně jako*

⁷ SUPERIA.CZ. *Co je to rodina?* [online]. 2010-2013 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://cojeto.superia.cz/psychologie/rodina.php>

⁸ LACA, S. *Výchova-rodina-hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1

ve výzkumu provedeném v polovině let devadesátých).⁹ I to je však pro mnoho rodin velká přítěž. V minulosti se kladl velký důraz na vzdělání. Dobré vzdělání znamenalo mít dobře placenou práci a tím i možnost zajistit rodině lepší podmínky. Dnes díky systému školství, kdy je jednoznačná tendence převisu vysokoškolsky vzdělaných lidí nefunguje přímá

úměra, tedy získání vysokoškolského titulu tedy nepřináší možnost lépe práci sehnat. Mnozí lidé se dnes při hledání práce více spoléhají na své známé, než na ukončení vysoké školy. Podle statistik z roku 2010 dítě do tří let potřebuje 35 000 Kč ročně. Od třetího do pátého roku však cena stoupá na 65 000 Kč ročně. A to dítě ještě ani nezačalo chodit do školy. Cena se během školních let až do vysokoškolského věku vystoupá na 163 000 Kč ročně. To máme přibližně 14 000 Kč na měsíc, dejme tomu při platu matky, otce a brigády dítěte, to lze zvládnout. Kde však jsou náklady na dopravu do práce rodičů, jídlo a bydlení? Při tomto součtu se nelze divit, že mnoho mladých párů děti neplánuje.

Další důležitou funkcí rodiny je výchova, neboli **socializační** funkce rodiny. Ta však potřebuje čas. Čas, který mnohdy nemají lidé ani sami pro sebe. Čas, který je v dnešní době tak drahý, že si ho mnozí nemohou dovolit. Výchova je však natolik potřebná.

Socializační funkce rodiny je vzorem chování pro její členy. Usnadňuje zařazení dítěte do společnosti. Dítě již od malička vnímá jak by se mělo a nemělo chovat. Rodiče mu způsobem hry, čtení nebo společným trávením volného času předávají nepsaná pravidla o chování. Tyto naučené vzorce pak dítě používá i mimo rodinu – ve společnosti. Př.: správné stolování, hygiena, mluvení, slušnost a úcta.¹⁰

Velmi důležitou roli při výchově hraje stabilní rodina. Výchova nám ukazuje směr, kterým se později vydáme. Mohou ji zajistit rodiče, ale i škola. Když selže jedno, může druhé pomoci. Výchova učí, čemu dát přednost, jak se zachovat v daných situacích a čemu se vyhybat. Harmonická rodina je velmi důležitá, ale v dnešní době i vzácná. Stabilní rodina ukáže reálný obraz života a naději, že štěstí lze nalézt i dnes. Nezavrhnout svůj osud a jít za svými sny. Naleznout podporu u nejbližších s vědomím, že buď pomohou, nebo

⁹ SVOBODOVÁ, Kamila. Analýza: Preferované počty dětí v rodině. In: *Demografie* [online]. 2008, 15. 04. 2008 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artcIID=546

¹⁰ . Rodinné vztahy: Definice rodiny+funkce rodiny. In: . *Blog.cz* [online]. 7.dubna 2010. [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://rodinne-vztahy.blog.cz/1004/definice-rodiny-funkce-rodiny>

správně poradí. Správná výchova není o tom dát dítěti vše, po čem touží, ale ukázat mu, jak to může získat. V opačném případě může nastat mnoho problémů. Při zavržení svého dítěte a neposkytnutí pomoci, kterou v dané chvíli potřebuje, může dojít k tomu, že dítě bude mít negativní až agresivní pohled na svět a své okolí. Přísná autoritativní výchova může vést ke špatnému vývoji, nezařazení do společnosti. Vždyť dítě potřebuje zkoumat svět i se svými vrstevníky, nejen s rodiči. V tomto případě by dítě nemuselo odhadnout hranici, mezi dobrými a špatnými činy. Výchova však nesmí být ani příliš úzkostná. To se většinou stává matkám, které mají dítě ve vyšším věku. Je mnoho žen, které ze zdravotních důvodů nemohou mít děti, i když si je moc přejí. Když už se jejich přání konečně vyplní, dostanou strach při každém sebemenším pádu dítěte. Mnohdy tyto matky nařikají více než samotné děti. Není však dobré dítě ani rozmazlovat. Má to většinou stejný dopad na výchovu, jako u dítěte, kterému je dovoleno vše. Posledním z největších omylů výchovy je klást na dítě příliš velké nároky. Musíme si uvědomit, že dítě nezvládne to, co dospělý člověk a všechny děti se liší. Proto bych se mělo rozvíjet nadání dítěte a nechat ho prozkoumávat to, co ho baví. Občasný dozor je však zapotřebí. I dítě se může splést, ale i dítě se může poučit. Velký důraz je potřeba klást i na to, s jakými médii se dítě dostává do kontaktu. Mají totiž na dítě nemalý vliv. „*Aktivita začíná u prostého výběru konkrétních novin, filmu, časopisu, televizního kanálu a podobně. Pokračuje tím, jaké články si vůbec přečteme, na jaký pořad se nakonec podíváme. A také tím, zda vůbec opravdu vnímáme to, co čteme, vidíme nebo slyšíme, co si zapamatujeme, co nás zaujme. Důležité rovněž je, co se stane se sdělením v naší hlavě – zda mu vůbec rozumíme, jestli souzní, či naopak nesouzní s naší životní zkušeností. Nebo zda uspokojuje nějakou naši potřebu (například bát se, radovat se, zamilovat si něco, komunikovat, informovat se, vzdělat se nebo objevit způsob řešení nějaké životní situace).*“¹¹

Jaká je tedy správná výchova? Naučme se vnímat chyby dítěte jako vlastní. Pokud se dá dítěti vše, co potřebuje, nepovede to k jeho rozvoji. Je potřeba mu tedy dát to, co si zaslouží. Učit ho novým věcem a nechat ho rozvíjet vlastní myšlení. Děti jsou zrcadlem

¹¹ SLOBODA, Zdeněk. Mediální výchova v rodině: Děti médiím rozumějí - ale jinak!. In: *Šance dětem* [online]. 2011, 31. 10. 2011 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/deti-mediim-rozumeji-ale-jinak-medialni-vychova-v-rodine-15.html>

svých rodičů. Co je naučí, to si vezmou do života. Je však potřeba je to naučit správně. Není to vždy lehké. Chce to mnoho trpělivosti a lásky.

„Učení napodobováním. Jedinec přejímá pozorované formy chování druhých, zvláště když mu to pomáhá řešit jeho životní situace a uspokojovat potřeby.“¹²

Jak už však bylo řečeno výše, výchovu zajišťuje i škola. Snad už každá škola, ať už základní nebo střední, má svého výchovného poradce. Tento způsob výchovy je dle mého názoru velmi užitečný. Ne každé dítě má to štěstí, že žije v harmonické rodině. Mnoho dětí se však nechce svěřovat lidem, kteří nejsou spjati s jeho problémy a problémy jeho rodiny. Když se ale dítě rozhodne tento krok překonat, mnohdy to přináší to, co dítě v danou chvíli hledá. A to pomoc, podporu a pochopení. Tyto programy by se měli podporovat. Vždyť každá rodina se může dostat do krize a ne každá ji dobře zvládne. V takových případech vyhledat odbornou pomoc není nástrojem k výsměchu, ale spíše naopak.

Ochranná funkce neboli pečovatelská funkce by měla zajistit všem členům rodiny základní životní potřeby - pocit bezpečí, lásku. Dále pak funkce **ekonomická** nebo-li zabezpečovací funkce – vytváří materiální podmínky pro funkce ostatní. Ekonomika rodiny je velmi důležitá pro rozvoj a naplnění potřeb členů rodiny.

Autor publikace *Výchova – rodina- hodnoty*, doc. Laca rozděluje funkce rodiny na: *reprodukční, ochrannou, socializační, ekonomickou, regulační funkce sexuálního chování, emoční a zabezpečení sociálního statusu.*¹³

1.3 Dílčí závěr

Většina párů věří, že mít dítě je jen jedna velká radost – utužuje se tím mnohdy vztah, dítě přináší spoustu nových zážitků a radostí a když se správně vychová, nemusíme se bát budoucnosti. Dítě však není zvířátko, které naučíte několik kousků, a za odměnu udělá vše, co chcete. Dítě přináší i starosti a obavy. Není to jen roztomilá hračka, kterou můžete odložit, když vás přestane bavit. Mít rodinu je velká zodpovědnost. Zodpovědnost na několik let. Měli bychom hlavně pozorně naslouchat, dobře plánovat, předvídat, studovat, řešit, adaptovat se na nově vzniklou situaci a dělat kompromisy.

¹² ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Vyd. 1. Praha: Institut sociálních vztahů, 1996, 302 s. ISBN 80-858-6615-3.

¹³ LACA, S. *Výchova-rodina-hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1

„Rodina podle svých sociokulturních charakteristik působí na motivaci dítěte, na průběh a výsledky jeho učení i činností ve volném čase a na formování psychických vlastností s tím spojených.“¹⁴

Závěrem bych chtěla všem mladým rodinám navrhnout, aby si promysleli, zda založit rodinu. Otázky typu. „Jsme připraveni vychovávat dítě? Nalézáme oporu jeden v druhém? Jsme dostatečně finančně zajištěni? Dokážeme dát dítěti vše, co potřebuje z materiální ale i psychické stránky?“ jsou více než důležité. Stačí však jediná odpověď ne a já osobně bych rozšiřování rodiny odložila na dobu, kdy se změní v odpověď ano. Mnoho rodin neuváženě jde za svým snem, i když na to nejsou připraveni.

Velice mne zaujala část v knize Rodiče a děti od Doc. PhDr. Zdeňka Matějčka v kapitole Tři dětské výroky bez komentáře: *„Jednou jsem vyšetřoval v dětském domově osmiletého chlapce, který měl za několik dní odejít do rodiny, jež ho adoptovala. Všechny vychovatelky onu rodinu znaly a chlapci tak trochu záviděly. „Má to tak někdo štěstí,“ říkaly. „Ten se bude mít! Nám se něco takového nestane – ani našim dětem!“ Jeho noví adoptivní rodiče, do té doby samozřejmě bezdětní, měli totiž vynikající postavení a vynikající možnosti, byli to řádní a hodní lidé, vzdělání, žili na vysoké kulturní úrovni. Za rok jsem se s tímto chlapcem setkal v témž dětském domově znovu. Vycítil, že se ho chci něco důležitého zeptat, a tak mě předešel a vysvětlil mi to jednoduše, ale přesně a nezapomenutelně: „Oni se se mnou chtěli mazlit – a já jsem nechtěl!“¹⁵*

Rodina je, dle mého názoru, o tom, aby se láska nejen dávala, ale aby si ji všichni zasloužili. Láska není nic, co by se dalo vynutit. Nemůže se přikázat dítěti, aby milovalo své rodiče. Chceme-li lásku našich dětí, dělejme vše pro to, abychom ji získali.

Jako malé děti nechápeme, proč se naši rodiče hádají kvůli takovým věcem, jako jsou peníze, čas a práce. Vždyť nám celou dobu říkají, že důležitá je láska, rodina a vzdělání! Tak proč jsou rozvody kvůli „maličkostem“. Říkáme si, od útlého věku, že nikdy nebudeme jako náš otec či matka. S postupem věku však získáváme zkušenosti a informace o životě. Naše prohlášení však v nás stále přetrvává. Čím jsme starší, tím větší

¹⁴ ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Vyd. 1. Praha: Institut sociálních vztahů, 1996, 302 s. ISBN 80-858-6615-3.

¹⁵ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 1. vyd. Praha: AVICENUM, 1986, s. 41. 86 74 15. ISBN 735 21 - 08/31.

odpor máme k chování rodičů. Věty typu: „Nikdy nebudu jako oni! Řešila bych jejich situaci úplně jinak! Nenechám své dítě trpět mými problémy, tak jako to dělali mí rodiče!“ Jsou úplně běžné. Poznání však přichází až s prvním dítětem. První křik ve stresovém období, první rozbitá kolena, první hádka a pubertální výjevy. To vše vede k zjištění, že i přes všechno úsilí jsme se stali svými rodiči. A naše děti zaujali pozici: „Nikdy nebudu jako oni!“

2 VÝCHOVA V RODINĚ

Výchova je hlavní náplní všech rodin. Jedná se o důležitý aspekt, který by neměl být zanedbán. Je to ale také jedna z nejtěžších činností, která je v rodinách vykonávána. „*Dva lidé se vždy snáze domluví než tři, čtyři nebo víc. V momentě, kdy se vytvoří společenství o třech a více členech, mělo by mít stanovená pravidla. Pokud je někdo z členů poruší, má to své následky.*“¹⁶ Především z tohoto důvodu je výchova tak důležitá. Výsledky špatné výchovy mohou být nepatrné, ale mnohdy tomu tak ale není. Budoucí rodiče i lidé, kteří se již rodiči stali, si často neuvědomují, že nejen oni vychovávají své dítě, ať už dobře, nebo ne, ale že dítě vychovává také je.

„*Dvacáté století přinášelo do výchovy dítěte iluzi rozumu, racionálního vyvážení kázně, citu i podřízení se. Alespoň v moderních, vzdělanějších rodinách již není po dítěti požadována ostentativní, svým způsobem slepá poslušnost.*“¹⁷

2.1 Vymezení pojmu výchova

Výchova, neboli vytváření osobnosti, je úkolem všech rodičů. Mnohdy se na ní podílí i další příbuzní nebo škola. Je to proces, který vyžaduje velkou zodpovědnost a také sebereflexi rodičů. Dítě se už od narození učí správnému chování, chování v různých situacích a vše, co je důležité pro život. Výchova je velmi obtížná činnost dítěte, máte totiž jen jeden pokus a pokud se proviníme a uděláme něco špatně, chyba lze jen těžce napravit. Jedna opakovaná chyba může ovlivnit různými způsoby život dítěte. Mnoho rodičů si své chyby neuvědomuje, ale jako dospělé osoby by si měli umět přiznat vlastní chybu.

Pojem výchova popsal Průcha jako „*Výchova je záměrné působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivní změny v jeho vývoji.*“¹⁸ dále pak doc. Laca výchovu definuje jako „*záměrné celoživotní působení podnětů z prostředí k dosažení určitých relativně trvalých změn v chování jedince. Je to cílevědomé formování životní činnosti,*

¹⁶ CENKOVÁ, Tamara. *Psychologem svým dětem*. Vyd. 1. Ilustrace Jiří Ondrůšek. Praha: Grada, 2011, 205 s. ISBN 978-802-4735-870.

¹⁷ NOVÁK, Tomáš. *Jak vychovat sebevědomé dítě*. Vyd. 1. Ilustrace Jiří Ondrůšek. Praha: Grada, 2013, 133 s. ISBN 978-802-4745-220.

¹⁸ PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. In: LACA, S. *Výchova-rodina-hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1, s. 50

aktivitu.¹⁹ Výchova je nedílnou součástí života měla by nás naučit jak se máme chovat k sobě samému, k rodičům, společnosti, světu. Měla by nám ukázat správnou cestu, určit pravidla co se smí a co by se nemělo.

„Smysl každé výchovy spočívá v tom, abychom pomohli vychovávanému získat osobnostní vlastnosti, které ho uschopní k samostatnému a sociálně odpovědnému životu.“²⁰ Děti jsou lepším já každého z nás. Učí se být takovými, jakými chtějí rodiče, aby byli. Cokoli dítěti jeho vychovatelé ukážou, to se naučí.

Na začátku výchovy by si měli rodiče stanovit cíle, ke kterým své potomky povedou. Musí ale také pamatovat, že se může stát něco neočekávaného, a proto by měli počítat s náhradní alternativou.*„Cíle výchovy mají být přiměřené podmínkám vnějším i vnitřním, jinak je výchova ohrožena některými krajnostmi. S nepříznivými důsledky se můžeme například setkat v případech, kdy rodiče plánují výchovu svých dětí jen podle svých představ, na základě svých životních zkušeností, v nichž se zpravidla promítají spíše vnější společenské zřetele, například otázky společenské prestiže, finanční výhodnost apod. Nedoceny nebo zcela přehlíženy pak zůstávají některé z vnitřních podmínek výchovy dítěte, jeho duševní nebo tělesné předpoklady, zájmy a aktivity, jež nemusejí být v souladu s představami rodičů.“²¹*

Výchova by tedy měla být střední cestou mezi sny rodičů, ale i dětí. Nelze si z dětí vytvořit roboty a doufat, že budou správně „fungovat“. Rodiče by si neměli plnit své sny a přání skrz své dítě. Je nutné naslouchat, rozvíjet a podporovat dítě v jeho přáních a snech.

2.2 Typy výchovného procesu

Ve výchově hraje důležitou roli především náboženství, kultura a výchova, kterou si z dětství odnesli daní rodiče. V každém případě se snaží vychovat děti k obrazu svému, protože věří, že zrovna oni dělají vše správně. Tím se ale dopouští chyby, která brání jejich potomkům ve zkoumání světa.

¹⁹ LACA, S. *Výchova-rodina-hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1

²⁰ BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. 1. vyd. Ilustrace Jiří Ondrůšek. Praha: Zvon, 1996, 14 s. ISBN 80-711-3169-5.

²¹ MARÁDOVÁ, Eva, Jana MARHOUNOVÁ, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEČEK. *Kapitoly z rodinné výchovy: pro střední školy*. 1. vyd. Ilustrace Jiří Ondrůšek. Praha: Fortuna, 1992, 119 s. ISBN 80-852-9884-8.

Typy výchovy neboli styly výchovy jsou způsoby jak je dítě vychováváno v rodině. Jestli s láskou, autoritativně, pomocí zákazů nebo je tzv. bez výchovy.

Časem se mění tendence výchovy, dříve převládala výchova autoritativní, která vedla děti k poslušnosti, respektu a dodržování pravidel. V současné době se domnívám, že převládá výchova demokratická, která má za úkol vést děti k zodpovědnosti za sebe sama. Svou domněnku chci také potvrdit či vyvrátit ve své praktické části.

Jednotlivé typy výchovy a jak se vyznačují:

Demokratický typ výchovy – se vyznačuje harmonií v rodině. Je naplněna důvěrou. Součástí této výchovy jsou pravidla, která dodržují všichni členové rodiny. Dítě se může účastnit na stanovení takových pravidel. Na dítě jsou vynakládány takové požadavky, které odpovídají jeho věku a intelektu. Dítě je chváleno a pokud se vyskytne chyba v chování je to bráno jako nástroj k naučení se něčemu novému. Je to motivující styl výchovy. Nepoužívají se zákazy ani výhrůžky. Tato výchova vede k zdravému sebevědomí dítěte, k zodpovědnosti za své chování, k respektu a samostatnosti.

Autoritativní typ výchovy – se vyznačuje příkazy a pevnými hranicemi. S dítětem se příliš nekomunikuje - domluvou. Spíše se používají výhrůžky a zákazy. Tato výchova směřuje k poslušnosti, ale pokud je přehnaná může vést ke strachu v komunikaci s rodiči. Dítě má jasně dané pravidla co smí a co nikoli a také si je vědomo, že pokud tyto pravidla poruší čeká jej následek v podobě zákazu=trestu. Dítě je pod stálou kontrolou a díky tomu se může cítit nejistě, může postrádat pocit důvěry a porozumění. V dospělosti může být nesamostatné, nerozhodné a může se bát rozhodovat samo o sobě.

Liberální typ výchovy – výchova která postrádá řád. Jeví se jako by rodičům nezáleželo co dítě udělá. Vychovává se samo. Na dítě je kladeno velmi málo požadavků, není odměňováno ani trestáno. Dítě si dělá co chce. Rodič je spíše v roli kamaráda než vychovatele. Taková výchova vede k nespolehlivosti, k nezodpovědnosti a emocionální rozladě – dítě nezvládá své emoce.

Autor doc. Laca popisuje ve své knize *Výchova – Rodina- Hodnoty* ještě další typy výchovy jako zanedbávající výchova, nadměrně ochranná výchova, disharmonická výchova merkantilistická výchova.²²

Zanedbávající typ výchovy – tato výchova je naplněna nezájmem rodiče o své dítě, o jeho aktivity ve volném čase. Nemá na něj čas nikdy. Pro rodiče s tímto stylem výchovy jsou důležité pouze jeho koníčky, zájmy a práce. Nejsou zde dána pravidla – možná jedno, které platí vždy nemám na tebe teď čas. Neprojevuje dítěti lásku, přízeň, neklade na něj žádné nároky. Neodměňuje. Tato výchova může vést až k asociálnímu chování dítěte.

Nadměrně ochranná výchova – doc. Laca vysvětluje jako „*opičí lásku*.“ Tato výchova „*představuje nadměrnou starostlivost rodiče o dítě – dělá všechno „jen pro jeho dobro“*“. *Přání dítěte mu je často rozkazem.*“²³

Disharmonická typ výchovy – nevyrovnaná výchova. Dítě neví na čem je, nemá jasně daná pravidla. Za stejné chování není stejný následek. Někdy je chování dítěte tolerováno, jindy je za stejné chování dítě pokáráno. Je to dáno emocemi rodičů-podle toho jak se vyspí.

Merkantilistická výchova – dle doc. Lacy jde o „*nedůvodné odměňování dítěte*.“²⁴

Nepříznivých situací pro výchovu dítěte je víc než dost. Může se stát, že v rodině jsou zastoupeny 2 výchovné styly. Jiný u matky a jiný u otce. Nebo životní situace přinesou takové nečekané změny, které mohou do výchovy dítěte taktéž negativně zasáhnout. Rozvod, smrt jednoho z rodičů. Pro dítě je pak velmi těžké se v takových situacích orientovat a může to mít negativní vliv na výchovu.

2.3 Mezigenerační výchova

Další možnost výchovy je **mezigenerační výchova**. Jedná se o výchovu, která je prováděná prarodiči. Může k ní dojít při úmrtí rodičů, neschopností rodičů výchovy nebo jako společná výchova s rodiči. Výchova prarodičů má stejné základy a cíle jako výchova

²² LACA, S. *Výchova-rodina-hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1. 51s.

²³ LACA, S. *Výchova-rodina-hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1. 51s.

²⁴ LACA, S. *Výchova-rodina-hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1. 51s.

rodičů. Výchova rodičů však bývá přísnější. Rodič klade na své dítě více požadavků a žádá plnění úkolu a poslušnosti. Zakazuje, přikazuje a trestá.

Prarodiče jsou klidnější, vlídnější, možná proto, že své děti již vychovali. Mají jistou zkušenost a nyní se nacházejí v pozici, kdy vychovávat nemusí. Jsou v důchodu, mají tedy více času na aktivitu s vnoučaty. Jsou to klidní **průvodci** životem, kteří si užívají čas strávený se svými vnoučaty. Umí poutavě vyprávět příběhy ze života, nic abstraktního, ale skutečné příběhy, které prožili. Umí a chtějí naslouchat. Jsou ochotní, snaží se vyhovět obětovat svůj čas, pro své vnoučata, pro své děti. Možná také proto aby se ve svém už neproduktivním věku cítili i užiteční.²⁵

Pojem babička v nás většinou vyvolává krásné vzpomínky. Představa o babičce je pozitivní a evokuje pocit pohody a klidu. Babička je milá, hodná, vstřícná, obětavá, zábavná, ale také spravedlivá. Snad každý z nás si vybaví postavu babičky z románu Boženy Němcové. Kde babičkou byla klidná, důvěryhodná a moudrá žena. Byla ikonou rodiny, jejím středem, rodinnou kotvou.²⁶

Prarodiče jsou většinou připravení pomoci s hlídáním a opečováváním svých vnoučat. Jsou natěšeni, že smysluplně naplní svůj volný čas. Je to v případě, když jsou v důchodu. Mohou nastat, ale situace a to zejména v případech, kdy se stanou ženy babičkami příliš brzy – v produktivním věku, chodí do práce nebo dokonce ještě sami vychovávají své další, mladší děti. Tady se můžeme setkat s nepříliš velkým zájmem s hlídáním vnoučat. Taková babička má ještě mnoho svých povinností a málo času – sama musí naplňovat ještě roli matky. Tento stav působí nepříznivě na vnoučata, neboť jsou ochuzena o plnohodnotný vztah s babičkou a dědou.

Může však také nastat situace, že dítě je vychováváno rodiči i prarodiči – **soužití** dvou generací. Nastává to ve chvíli, kdy prarodiče bydlí v blízkosti svých dětí nebo mladá rodina bydlí společně s rodiči matky, či otce. Společné bydlení s rodiči, v době, kdy mají dospělé osoby vlastní rodinu, je velmi náročné. Vzájemně si zasahují do soukromí, což je stresující a nepříjemné pro obě strany. Návody na výchovu ze strany prarodičů jsou taky

²⁵ HAUSEROVÁ-SCHÖNEROVÁ, Isabella, Jana MARHOUNOVÁ, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEČEK. *Děti potřebují prarodiče: pro střední školy*. Vyd. 1. Ilustrace Jiří Ondrůšek. Praha: Portál, 1996, 102 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8105-3.

²⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003, 108 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8853-8.

časté. Dále vzájemné podrážování autority. Ovlivňování a „kecání“ do života – měl by jsi to udělat takhle, já jsem ti to říkala.

V případě, že prarodič ve výchově plně zastupuje rodiče, mohou se vyskytnout problémy – rozdíly ve výchově – jak to bylo a jak je to v současné době. Cíl bývá stejný, ale působení na dítě rozdílné. Prarodiče nemají natolik přesný pohled na moderní svět jako rodiče. Prarodiče se často přiklání k výchově, která platila v minulosti, což se nemůžeme divit, už vychovávali a tak čerpají z nabitých zkušeností.

Mezi **pozitiva** této výchovy patří větší smysl pro pořádek, neukvapené názory. Děti, které vychovávají prarodiče, jsou ukázněnější a ohleduplnější k ostatním. Ale také méně průbojnější. Většinou se lépe učí a člověk se na ně může lépe spolehnout. Takové děti jsou často vedeny ke skromnosti (jedná se o typickou výchovu v průměrné rodině), pomoci druhým a respektu ke starším. Prarodiče mají tendenci učit děti věcem, na které jsou oni sami zvyklí, které se jim potvrdili během jejich výchovy, že jsou správné.

Hlavními **nevýhodami** je rozdílný pohled prarodičů a rodičů na svět, mnohdy zastaralé výchovné návyky, vzhledem ke stáří laskavější a benevolentnější výchova.

2.4 Dílčí závěr

Výchova je velmi důležitá. Nejen v útlém věku se lidé učí zapadat do společnosti. Výchovu tedy lidé potřebují celý život. Čím horší výchova byla od narození, tím důležitější a náročnější je ve věku vyšším. Do výchovy zapadá vše od pochopení dobra a zla (horká plotna, reagovat na příkazy rodičů) přes naučení být rodičem, po porozumění etiky.

Teoreticky nezáleží na tom, kdo dítě vychovává. Důležité je, aby výchova zahrnovala vše, co by dítě mělo vědět. Vychovatel by se také měl ujistit, zda mu jeho svěřenec správně rozumí a vše chápe. Výchovu tedy můžeme rozdělit do mnoha skupin a podle mnoha kritérií. První rozdělení by bylo pravděpodobně dle věku, další by se pak týkalo životní cesty (zaměstnání, povahové vlastnosti, zájmy) a také zda daný člověk chce být rodičem nebo ne.

Každá výchova záleží na tom, jakou výchovu měl daný vychovatel. K tomu přizpůsobuje výchovu svých dětí. Výchova ovlivňuje nejen životní cestu člověka, ale i jeho pohled na svět, chování a prezentování. Děti jsou kombinací výchovy matky, otce a často i prarodičů.

Přesto je každé dítě ovlivněno nejen výchovou, ale také prostředím, ve kterém se vyskytuje. Potomky nevychoávají jen rodiče, prarodiče a škola, ale i jejich vrstevníci, známí, kamarádi, lidé, které potkávají a všichni v jejich okolí. Každé dvě osoby, které se potkají například na ulici a stráví spolu jen pět minut, se mohou ovlivnit natolik, že jedna z nich může změnit své cíle. Toto ovlivnění je také formou výchovy. Dodávání nebo snižování sebevědomí, novinky, burcování, a mnoho dalšího. Výchova je z části komunikace a z části ukázka života.

Důležité je také podporovat zájmy potomků. Zařadit jim libovolný kroužek dle přání dítěte, ale také podle finančních možností. Rodiče by neměli zatahovat děti do svých finančních problémů. Měli by dbát na to, aby jejich problémy nepřekročili únosnou hranici. Tyto problémy by mohly ovlivnit myšlení i celkovou psychiku dítěte. V takových případech se potomci buď v dospělosti dostanou do stejných problémů (vidí to u svých rodičů), nebo jsou natolik ovlivněny svým prostředím, ve kterém se vyskytovali v dětství, že žijí ve strachu, aby se nedostali do stejných problémů jako jejich rodiče. Vidí, jaké následky špatné chování přináší, ne každý si však z toho vezme patřičné ponaučení.

Se správnou výchovou lze ovlivnit dění ve světě. Tento úkol je však příliš nelehký. Kdyby se však zapojili všichni a měli by zájem o změnu „režimu“, bylo by to možné. Jakékoli dění ve světě je ovlivněno tím, jak je obyvatelstvo určitých zemí vychováno a nakolik je dnešní populace vyspělá. Některé sociální problémy jsou spojeny se zvyky z dětství. To, k čemu jsou děti vedeny od útlého věku až po dospělost, tím se řídí v dospělosti.

Občas se stává, že dítě je svou rodinou správně vedeno a je mu zajištěna dobrá výchova, avšak i přes tyto klady se může dítě dostat mezi své vrstevníky, jejichž rodina jim nenabídla to, co dítě potřebuje. Dítě se tedy může dostat do problémů, i prostřednictvím svých kamarádů. Rodiče v takových případech sami nechápou, kde udělali chybu. Většinou to bývá ovlivněnou přísnou výchovou. Děti nemají tolik volnosti jako jejich vrstevníci a v pubertálním věku si toho začnou všimnout více než kdy dřív. Začnou nenápadně odcházet z domu, vracet se po domluvené době a porušovat zákon (krádeže, alkohol, drogy). Rodiče se to v těchto případech dozví až od úřadů, nebo při výbuchu vzteku dítěte. Tyto problémy se bohužel většinou řeší ještě přísnějším režimem. To však, ale vede k ještě větším přestupkům dítěte. Rodiče by si měli spíše se svými dětmi sednout, promluvit si bez hádek a domluvit se na pravidlech výhodné pro obě strany.

3 HISTORICKÝ VÝVOJ RODINY A VÝCHOVY

3.1 Historický vývoj rodiny

V minulosti byla výchova od té dnešní odlišná v mnoha faktorech. Bylo to především jiným způsobem života, kulturou, problémy a povinnostmi.

Jakožto vše, tak i rodina se postupem času mění. Některé aspekty však zůstávají stejné. Patří mezi ně například sčítání lidu. Cenzus, jak bylo sčítání lidu nazváno ve starém **Řecku**, se praktikuje dodnes. Je to zavedený prostředek, jak zjistit počet obyvatel, velikost rodin a informace o nich. Ne vše však zůstalo stejné.

Historický vývoj rodiny úzce souvisí s pokrokem lidské společnosti. V dávných dobách lidé do práce museli chodit pěšky a mnohdy jim cesta tam a zpět zabrala několik hodin. Do školy chodili jen chlapi. U dívek se nepředpokládalo, že by byly schopné zvládnout učivo. Ty se učily doma správnému hospodaření. Zatímco muži chodili do práce, ženy doma vařily, uklízely a staraly se o děti. Nic víc jim dovoleno nebylo. Další pravidlo v minulosti se týkalo tvoření rodiny. Bylo v pořádku vzít si za manželku někoho z přímé rodiny.

Některé zvyky přetrvávají dodnes. „*Člověk dnešního typu se objevuje v mladší době kamenné. Archeologie je jediným vědním oborem, který může doložit způsob jeho života. Je jisté, že tento člověk žil ve skupinách, a je skoro jisté, že šlo o skupiny pokrevně spřízněné.*“²⁷ V té době měla rodina jen jednoho vůdce (hlavu rodiny). V mnoha dnešních rodinách toto pravidlo přetrvává, ale ne ve všech. Má to své výhody i nevýhody. Děti se sice naučí, že své budoucí partnery nesmí brát jako samozřejmost, či další dítě, které je bude poslouchat na slovo, ale rozdílné názory rodičů je mohou dostat do různých komplikací.

„*Situace rodiny se zásadně mění tzv. neolitickou revolucí probíhající kolem roku 8000 př. n. l. Příznivější klima lidem dovoluje, aby se usazovali déle na jednom místě a zkoušeli pěstovat rostliny, později i chovat zvířata pro svou obživu. Soudí se, že to byly spíše ženy,*

²⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 23 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.

kteří díky sběračským zkušenostem mohly začít s výsevem semen.“²⁸ Tento zvyk se také dochoval ve většině rodin do dnešní doby, kdy především ženy zastupují práci v domácnosti. Muži chodí na lov (do práce) a ženy se starají o děti a jídlo.

V pozdější době se však i ženy zapojí do práce. Ve **starověkém Římě** se z žen částečně stávají menším břemenem pro své muže. Vykonávají práci jako švadleny, porodní báby, kojné, kadeřnice, písařky, sekretářky nebo vychovatelky. „*V Římě ženy nepracovaly nikdy v oblasti práva a povolání bankéře jim bylo zapovězeno zákonným ustanovením.*“²⁹ Je těžké soudit, zda je dobře, že se tento zvyk nedochoval. Ženy sice nejsou tolik vázány na muže a jsou schopné se o sebe postarat samy, avšak je známo, že mnoho žen tolik touží po kariéře a uznání, že zanedbávají své děti a jejich výchovu jen aby dosáhly svého cíle. Děti pak strádají a pro trochu pozornosti jsou schopné udělat cokoli. Nemluvě o tom, že nahrazovat mateřskou lásku a pozornost penězi není nejlepší způsob výchovy.

V době **starověkého Řecka a Říma** to neměly jednoduché ani děti. Dle autora Matouška, který se ve své knize zmiňuje: „*Dítě bylo považováno za plnoprávnou bytost až v okamžiku kdy dostalo jméno.*“³⁰ byly povoleny potraty a odkládání dětí a to z důvodu regulace velikosti rodiny. Nalezené děti se stávaly otroky těch, kteří je vychovaly. Výjimkou byly ty situace kdy žena byla bezdětná a vychovatel – otec mohl a uznal oficiálně nalezené dítě za vlastní.

Jelikož se dochovalo velmi málo písemností z období Slovanů rodin ze **středověku** je velmi těžké si udělat obrázek jak taková rodina vypadala. Nicméně to co se dochovalo sepsal Matoušek ve své knize: „*Slovanská rodina byla patriarchální. V době pohanské mohli mít význační mužové více žen. Uvádí se například, že slovanský vůdce Sámo, původem Frank, měl 22 synů a 15 dcer s dvanácti manželkami. Kyjevský kníže Vladimír měl pět manželek a 800 konkubín. Mnohomanželství bylo tolerováno mnoha staršími společnostmi, bylo však výsadou bohatých a mocných.*“³¹ Tento zvyk se také dochoval jen částečně. Polygamie se však rozděluje na další dvě podskupiny. Polygynie

²⁸ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 25 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.

²⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 28 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.

³⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 27 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.

³¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 29 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.

(jeden muž má více manželek) je častá v islámských zemích, kde však všechny ženy si jsou rovny. Polyandrie (jedna žena a více manželů) je spíše známa v Tibetu či u Eskymáků.

Ve **středověku** nebylo možné bez rodiny existovat – jedinec bez rodiny neměl místo ve společnosti. Rodiny byly rozsáhlé, několika generační. Udržet takovou velkou rodinu bylo velmi ekonomicky náročné. Děti měly krátké dětství, už v 8 letech odcházely z domova za prací.³²

Příchod **novověku** do Evropy v 18. Století přináší počátek několika změn, které ovlivňují rodinu a její výchovu. Se začínající emancipací žen se začíná rozpadat i model patriarchální rodiny. Žena se začíná podílet na živění rodiny. Tím muž ztrácí svou jedinečnost, své vedení. V industriální společnosti jsou tendence k regulování velikosti rodiny. Počty členů se zmenšují a stahují se více do sebe – větší soudržnost rodiny = větší separace od okolního světa.³³

Tendence rychlého vstupu do manželství zaznamenalo období do roku 1989 bylo to způsobeno hlavně ekonomickou situací – mladé páry mohly získat levné bydlení. Proto se vrhaly do manželství až bezhlavě a zakládaly rodiny, velmi brzy okol 22let věku. Historicky byl zlomový rok pro ČR a **zlomový rok** to byl také pro rodinu a vliv na její výchovu. Rodiny se setkávají s novými problémy, které musí řešit. Otcové jsou téměř pořád v práci aby zvýšili ekonomickou situaci rodiny, ženy jsou na domácnost a výchovu samy. Absence otce se podepisuje na výchově dětí. Vidím zde počátek začínající honby za penězi, která trvá do dnes. Muži, častěji už také i ženy chtějí penězi nahradit to co rodina ztrácí. Společný čas trávený spolu, čtení dětem, rituály při stolování.³⁴

A tak došlo k tomu, že v dnešní době již není moderní mít více jak 2 děti. Někteří nemají ani zájem rodinu utvářet, nechtějí si snižovat svůj životní standard. Jedna z tendencí je co nejvíce oddalovat jak sňatky tak založení rodiny. Zvýšil se počet rozvodovosti. Děti čím dál později opouštějí nukleární rodinu – později se osamostatňují. Na povrch se dostává i další problém – ženy jsou emancipované stále více, původní roly vychovatelky

³² MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.

³³ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.

³⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.

a hospodyňky ochotně zaměňují za roli novou, řekněme manažerskou. A tak se stává, že v rodině je hlavním živitelem žena – což muži jen zřídka překousnou.

Časem se zvyky v rodinách mění. Některé k lepšímu, jiné naopak. Dnešní doba utíká příliš rychle dopředu. Děti rostou „jako z vody“ a jejich rodiče sami neví, co dřív. V minulých dobách se na výchovu kladl větší důraz. Děti museli poslouchat nejen své rodiče, ale všechny dospělé osoby. Úcta ke staršímu byla pokládána za samozřejmost. Pravidla byla jinak nastavena. Také tresty byly jiné a rodiče se nemuseli bát své dítě potrestat – fyzické tresty. Děti si nevymýšleli hlouposti a lhaní bylo jeden z největších přestupků. Nebylo nic důležitějšího než pomáhaní rodičům, slušné chování a snaha. Dnešní děti tohle ve většině případů bohužel neumí. Řekla bych, že je to způsobeno jiným životním stylem, výchovou, rodiče tráví málo volného času se svými dětmi, málo s nimi komunikují a rodič je mnohdy nahrazen paní na hlídání nebo hůře televizí a počítačem.

3.2 Tradiční, moderní a postmoderní rodina

V **tradiční** rodině, stejně jako v moderní rodině byly hlavními funkcemi biologická funkce a sociální funkce. Naplnění těchto potřeb, přispělo k utužení postavení rodiny ve společnosti. Tím bylo zajištěno snadné předávání informací mezi generacemi. Postupem času se **moderní** rodina vlivem společnosti proměnila. Soudružnost a komunikaci mezi rodinami nahradil zvýšený zájem o dění v rodině – vztahy a vzdělání. Dále se vztahy proměňují v **postmoderní** rodině. Již není tak důležitý šťastný vztah mezi členy rodiny = šťastná rodina, ale důležité je aby byl člověk šťastný sám pro sebe.³⁵

"Miluj sám sebe" - Tato výzva může mnohé překvapit, ba i šokovat. Avšak "láska k bližnímu bez lásky k sobě samému neexistuje", tvrdí Walter Trobisch.³⁶

Jak už již bylo zmíněno, dnešní doba je velmi uspěchaná. **Moderní rodinu** lze proto rozdělit na úplnou a neúplnou rodinu. **Neúplná rodina** (která je v dnešní době velmi častá). „V naprosté většině případů je neúplná rodina tvořena pouze matkou s dětmi, chybí zde socializační vliv otce. (Tato situace je ještě posílena faktem jisté

³⁵ SIMOTA, David. E-Polis.cz: Rodina, manželství a kohabítace. [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/clanek/rodina-manzelstvi-a-kohabitate.html>

³⁶ Vira.cz: Vira na internetu. KOMPAS. *Miluj sám sebe, abys mohl milovat druhé lidi i Boha*[online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Miluj-sam-sebe.html>

*feminizace výchovného procesu, kdy je dítě od útlého dětství obklopeno převážně ženami, to i v předškolních a školních zařízeních.)*³⁷. Nevýhody neúplné rodiny není jen částečná ztráta jednoho z výchovných vzorů (role matky, role otce), ale také snaha dítěti nějak vynahradit strádání, omluvit se za problémy, které mu přinesl například rozvod. Takové dítě je pak jedním z rodičů více hýčkané. Buď z toho důvodu, že se rodič cítí provinile nebo je odpovědný za odloučení druhého partnera a nebo z důvodu, že se z dítětem rodič – z pravidla otec, nevidá tak často. V rozvedených rodinách se mnohdy stane, že jeden z rodičů „uplácí“ své dítě, kupuje mu dárky, dává kapesné. A protože jsou v kontaktu jen občas, má tento rodič připravenou vždy zábavnou aktivitu. Výchova pak zůstává na druhém partnerovi u kterého dítě bydlí a nevždy si může z finančních důvodu dovolit to co partner, který bydlí sám. Proto můžeme mít dítě dilema s kým chce vlastně žít.

Výhod a nevýhod má moderní **úplná rodina** spousty. Jedná se o rodinu, kde oba rodiče sice žijí společně, ale ve většině případů mají vysoké postavení v zaměstnání a nemají čas se svým dětem věnovat, nebo je zaměstnán jen jeden z nich a dítě má k dispozici jen toho druhého. Vyrůstá-li dítě v rodině, kde oba rodiče nepřetržitě pracují, vyhledává možnosti, jak zkrátit svůj volný čas. Dítě většinou vyhledává nějaké vzrušení. To mu nabízí kamarádi ze stejných rodin. Dítě může být v důsledku osamocení - postrádá rodiče – více uzavřené, lítostivé, samotářské nebo naopak agresivní, vychloubačné se snahou strhnout na sebe pozornost a být zajímavý, začlenit se do jiné skupiny, když to nevyšlo v rodině. Chybějící pozornost, láska a pocit bezpečí - patřit do rodiny, může vést k vybjení si vzteku na slabších vrstevnících = k šikaně.

Podobně tomu je i v případě, že dítě má náklonnost jen jednoho z rodičů. Snaží se získat i toho druhého a často je šikanovaný i rodič, který se mu věnuje. Mezi rodiči mohou vznikat hádky kvůli činům jejich dítěte, kdy si oba navzájem vyčítají svou neschopnost. Neuvědomují si však, že je to vina obou.

³⁷ ANALÝZA: Neúplné rodiny a rozvody manželství s dětmi. In: *Asociace neúplných rodin* [online]. 2011 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.asociaceneuplnychrodin.cz/analyza-neuplne-rodiny-a-rozvody-manzelstvi-s-detmi>

3.3 Současná rodina a její charakteristika

Rodiny jsou zakládány ne kvůli potomkům, ale kvůli citové potřebě. Hlavně k naplnění citové potřeby mezi partnery. Nestálost-rozvodovost rodin tedy můžeme odvodit z faktu, že současné rodiny mají pouze citový/emoční základ, který je nestálý. Hroutí se emocionální nestabilitou partnerů. City jsou velmi křehké, proto se i rodina stává křehkou institucí. Rodiny vznikají na základě sexuální přitažlivosti partnerů, dle současných výzkumů tento erotický zájem trvá 3-4 roky a pak se vztah rozpadá.³⁸

Rodí se méně dětí, jsou brány jen pro citovou investici ne jako v minulosti, kdy rodiny měli více dětí, aby v budoucnu zaopatřili své rodiče. S tím se v dnešní době už nepočítá. Výchova dětí je ekonomicky náročná a proto klesá i počet dětí v rodinách. Také rozhodnutí mít děti se odkládá na pozdější dobu.

Funkci zaopatření svých členů rodiny starších či hendikepovaných převzal stát, tímto odpadá další odpovědnost rodiny.³⁹

Naplňují se prognózy autora Matouška, že mužské postavení v rodině se oslabuje, ženy jsou soběstačné, zastávají více rolí, hospodyně, ženy, matky. Vydělávají peníze. Dokonce již v dnešní době nepotřebují muže pro založení rodiny. Pokrok ve zdravotnictví nabízí umělá oplodnění.⁴⁰

Nestálostí rodin vzrůstá výskyt neúplných rodin. Hlavou rodiny je většinou matka, která musí zvládat více rolí. Přibývá také sirotků - dětí o které se rodiče nechtějí nebo nemohou starat. Vyskytují se i rodiny, které svou péči zanedbávají.

„Pro zanedbávající rodiny byly typické následující charakteristiky:

- *špatně zvládají provoz domácnosti, fungování domácnosti je chaotické;*
- *chybí jim vedení ve smyslu absence rodinné autority;*
- *vykazují více zdravotních problémů;*
- *jsou hůře schopny řešit konflikty;*
- *jsou méně soudržné;*

³⁸ Rodina jako podpůrná instituce. In: *Portál* [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2073>

³⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 37 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.

⁴⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.

- méně vyjadřují své pocity ve slovech.⁴¹

Pomoc a náhradní péči přináší stát. Který může tuto negativní situaci zmírnit. Proto by měl stát budovat a modernizovat systém náhradní rodinné péče.⁴²

3.4 Dílčí závěr

Rodina a výchova prošla několika změnami. Pocit chtít vybudovat rodinu v nás přetrvál dodnes, jen se změnili priority, hodnoty, funkce a význam rodiny. V minulosti měli rodiny jasně daná pravidla, vznikaly tradiční rodinné vztahy. Tradice, hodnoty, majetek, kulturní informace byly předávány z generace na generaci. Role v rodině byly jasné: Muž je živitel rodiny a žena je v domácnosti a vychovává. Větší počet členů měl opatrovatelskou funkci – pro starší a nemocné členy domácnosti. Postupným vývojem společnosti a nároku na život se měnila i rodina a výchova. Prioritou už není mít hodně dětí, výchova je dnes velmi finančně náročná a tak rodina ztrácí svojí opatrovatelskou funkci a spoléhá tak na stát, že se o ni postará v případě, že se něco přihodí – systém sociálních dávek.

Rodina se zakládá spíše z citových potřeb mezi partnery, je více nestálá, zvyšuje se rozvodovost. Mladé páry žijí spíše v nesezdaných svazcích. Tradice manželství ustupují. Objevují se nové formy soužití – registrované partnerství. Ženy jsou samostatnější, ambicióznější a emancipovanější. Mužská role je v ohrožení. Toto rozpoložení vnáší do rodinných vztahů stres. Rodina je více zatížena. Lidé prahnou po moci a bohatství, vyznávají materiální hodnoty a na ty duševní zapomínají. Život je tak více plochý a nenaplněný, povrchní. Jsme vystaveni většímu nátlaku, moderní nemocí je deprese. Jsme obklopeni reklamou, která nás ovlivňuje. Zvyšuje se životní standard. Lidé chtějí lépe vypadat, zdravěji žít – jíst, cvičit, lépe se oblékat jezdit několikrát ročně na dovolenou. Snadno se tak stane, že se zadluží neboť žijí nad poměry.

Lidé jsou méně pokorní, méně uctiví, méně laskaví a více podráždění. Více myslí sami na sebe.

⁴¹ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 49 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 978-807-3677-398.

⁴² Rodina jako podpůrná instituce. In: *Portál* [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2073>

4 SOUČASNÝ POHLED NA RODINU A VÝCHOVU

Postupem času se vyvíjeli v rodinách nové způsoby výchovy. Tak jako všechno živé na světě musí i lidé přizpůsobit svůj životní styl, čili i výchovu. Stále se vyvíjející technologie a modernizování světa lidi nutí ke změně pohledu na výchovu. Mění se lidi, společnost, mění se myšlení lidí, mění se postoje k sobě samému, k rodině i společnosti.

Rodina se stále pokládá za důležitou instituci, za základ společnosti, jen její postavení a existence jsou křehčí. Rodina je vystaven vyššímu tlaku společnosti. Vyskytují se nové problémy v rodinách, které bychom měli řešit, ale mnohdy nevíme jak.

Život je hektický, na jedince jsou naloženy obrovské nároky. Jak na muže tak na ženy i děti. Mění se jejich role a postavení ve společnosti. S těmito rolemi se musí vyrovnat. Ženy zvládají více věcí, z hospodyněk se staly manažerky nebo se snaží o obojí. Muži znejistěli a bojují o své postavení v rodině, které již dnes není jasně dané. Není výjimka, že žena pracuje, neboť má lepší práci a na mateřské dovolené zůstává otec dítěte.

Forma soužití už není, tak jednoznačná jako kdysi. Společnost je benevolentnější a v dnešní době se smí téměř cokoli. Není výjimkou neúplná rodina na rozvod už lidé téměř nereagují. Děje se to a tak si zvykly. Také už není tak jednoznačné, že rodič vychovává své dítě. Bývá tomu většinou naopak. Modernizování způsobuje, že si lidé nejsou tak blízcí jako kdysi. Psychické problémy narůstají a čekárny u psychologů se plní. Psychický stav rodiče působí hodně na dítě, proto se může stát, že se z rodiče stane dítě, aniž by chtěli.

Hodně se mluví o problémech rodiny, provádějí se stále nějaké výzkumy o výchově, jak působí výchova na děti, jaké chyby ve výchově děláme. Je mnoho změn, mnoho informací a málo času. Málo času, protože toho máme skutečně moc nebo ho jen nechceme obětovat pro jiné. Existuje mnoho knih o rodině a dítěti, jak správně vychovat své dítě, jak se stát správným rodičem, ale zřejmě si jen přečíst návod nestačí.

Přelidnění je známý globální problém, ale je už méně známo, že se častěji objevují pouze dvoučlenné rodiny. Finanční krize nebo chaos převážně v Evropských státech může být často důvodem, proč lidé nechtějí do tohoto světa přivést potomka. Rodič žije s prarodiči, aby finančně zvládal dům nebo byt. Rozvádí se a zase si hledá nového partnera. Pro manželství se po této zkušenosti i spíše nerozhoduje. A tento vzor předává i dalším mladším generacím.

Na druhé straně žijeme v moderní pokrokovém světě, který nám nabízí více možností. Rodina má větší šanci uspokojit potřeby své a členů domácnosti. Studium na vysokých školách, studium a práce v zahraničí. Pokrok v medicíně nám pomáhá k delšímu a plno hodnotnějším životu. Otevírá se nám pestřejší a nový svět ve kterém se stále musíme učit žít.

4.1 Formy soužití

Soužití s rodinou nemusí být vždy příjemné. Moderní svět je téměř ke všemu tolerantní. Skoro nikdo už neodsuzuje, jak rodiny žijí. Naskytuje se několik možností, jak žít.

Snad nejčastěji se vyskytují **mezigenerační domácnosti**. Prarodiče jsou pro potomka přínosem. V případě, že rodiče pracují, mohou se o dítě postarat prarodiče. Takové soužití přináší sebou kladné i záporné stránky. **Plusy**, které plynou ze vztahu mezi prarodiči a dítětem jsou následující:

- Prarodiče mají více času se dítěti věnovat
- Nemusí vychovávat, mohou rozmazlovat
- Mohou vyprávět o historii rodiny, učit staré zvyky a tradice
- Mají jiný pohled na svět než rodiče, jiné zkušenosti

Mínusy, které přináší soužití rodičů a prarodičů, jsou závislé na čase, který spolu tráví. Vyžaduje to vzájemnou toleranci a ochota dělat kompromisy.

- Obousměrný zásah do soukromí
- Nevyžádané rady k výchově ze strany prarodičů
- Oboustranné podryvání autority⁴³

Pro dítě i prarodiče je jejich vzájemný vztah velice přínosný, potřebný k utváření osobnosti dítěte, poznání tradic rodiny a utváření úcty a respektu ke staršímu.

⁴³ REDAKCE. Role prarodičů a jejich vnoučat. *Já rodič: O rodičích a jejich dětech* [online]. [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://www.jarodic.cz/cz1/role-prarodicu-ve-vychove-vnoucat.php>

Další formou soužití je **manželství** – „je právní a společenská instituce, která tvoří legislativní základ pro rodiny. Muž a žena, kteří chtějí spolu uzavřít manželství, mají předem poznat navzájem své charakterové vlastnosti a svůj zdravotní stav, aby mohli založit manželství, které splní svůj účel.“⁴⁴ Jsme vychováváni k tomu abychom žili v manželském svazku. Z právního hlediska je manželství instituce, úkon ze kterého vznikají práva a povinnosti. Manželstvím vzniká rodina. Je to tradice, kterou starší generace vyžadují.

V dnešní době počet uzavírání manželství klesá a lidé dávají přednost **partnerskému soužití** – časté a oblíbené. Uzavírání manželství považují za zbytečné, nákladné a také svazující. Možná je to dáno obavou z rozvodu, který se stal dnešním trendem a narůstá počet rozvedených párů.

Zánik manželství sebou přináší negativní vlivy. Jak na rodiče tak na děti. V důsledku rozvodu se snižuje ekonomický standard. Mění se zaběhlý stereotyp. Je nutné si zvyknout na novou životní situaci. Musí projít několika fázemi – přiznání/uvěření, hněv a smutek, zoufalství a deprese a nakonec smíření. Děti jsou velice citlivé na emoční rozpoložení rodičů. Proto je důležité aby rodiče i v tak těžké životní situaci mysleli prioritně na děti – aby to na ně nemělo negativní dopad. Pokud rodiče zvládnou tuto situaci důstojně bez hádek a výčitek před dětmi, ukazují jim, že i těžké životní situace mají řešení.⁴⁵

Další forma soužití je **registrované partnerství** – je trvalé společenství osob stejného pohlaví. Vzniká svobodným projevem vůle. Takto registrované partnerství přináší výhodu dědění, partneři mohou žádat a dostat informace o zdravotním stavu, mohou se úředně zastupovat. A jak je to s dětmi v registrovaném partnerství? Partneři nemohou sice dítě adoptovat, ale mohou zažádat o svěření dítěte do pěstounské péče. Tato výchova může přinést problémy jako v neúplných rodinách neboť je zde absence jednoho rodičovského vzoru. Tato forma soužití ještě není obvyklá můžeme se tedy setkat s nepochopením a negativními ohlasy.

⁴⁴ Manželství. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Man%C5%BElstv%C3%AD>

⁴⁵ SMITH, Heather, Jana MARHOUNOVÁ, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEČEK. *Děti a rozvod: pro střední školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 183 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-717-8906-2..

„V naprosté většině případů je neúplná rodina tvořena pouze matkou s dětmi, chybí zde socializační vliv otce. (Tato situace je ještě posílena faktem jisté feminizace výchovného procesu, kdy je dítě od útlého dětství obklopeno převážně ženami, a to i v předškolních a školních zařízeních.)“⁴⁶

4.2 Hodnoty rodiny

Slovo **hodnota** má původ z počátku 20. století. Tehdy byly navrženy různé teorie hodnot. Pedagogika vznikla jako spíše filozofický obor a její hlavní a důležitou myšlenkou se stala teorie hodnot. Pro mnoho nejasností zájem o hodnoty upadl.

„Všechno co je pro lidi subjektivně nebo objektivně důležité, se dnes nazývá „hodnota“: všechno co je motivuje, o co usilují, podle čeho se skutečně orientují, rovněž to podle čeho by se měli orientovat. Toto slova má tucty významů, z nichž většina je dost neurčitých.“⁴⁷

Objevuje se opět okolo roku 1975, kdy začíná docházet k rychlým proměnám moderní společnosti což sebou přináší bezradnost a nejistotu, chybné chování - ohrožuje jak jednotlivce tak celou společnost. Proto se začíná klást vysoký důraz na hodnotovou výchovu a význam slova hodnota se začíná objasňovat.⁴⁸

Dnešní svět je zdaleka jiný než kdysi a proto se změnili i hodnoty předávané z generace na generaci. Pro prarodiče nepřicházelo v úvahu dítě bez sňatku. Dnes jsou tyto neúplné rodiny zcela běžné. Postupně se vytráceli hodnoty předávané po generace. Pro dnešní svět už tyto hodnoty nemohou v reálném životě fungovat. Změny hodnot, ale nesouvisí pouze s vyvíjejícím se světem. Rodina sama o sobě je nejhlavnější hodnotou celé společnosti.⁴⁹

⁴⁶ ANALÝZA: Neúplné rodiny a rozvody manželství s dětmi. In: *Asociace neúplných rodin* [online]. 2011 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.asociaceneuplnychrodin.cz/analyza-neuplne-rodiny-a-rozvody-manzelstvi-s-detmi>

⁴⁷ BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996, 112 s. ISBN 80-711-3169-5.

⁴⁸ BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996, 213 s. ISBN 80-711-3169-5.

⁴⁹ JUREČKA, Marian. Rodina je největší hodnota, kterou společnost má: K dnešnímu Mezinárodnímu dni rodiny (OSN). In: [online]. [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: http://www.christnet.cz/clanky/5058/rodina_je_nejvetsi_hodnota_ kterou_spolecnost_ma.url

Každý z nás vyznává jiné hodnoty, má jiné priority. **Hodnoty**, které má naplňovat rodina dle našich představ, jsou hlavními zásadami, které ovlivňují způsob našeho chování. „*Skrz hodnoty definujeme, co vlastně tvoří životní styl jedince a rodiny jako sociální skupiny lidské společnosti.*“⁵⁰

Hodnoty můžeme rozdělit následovně:

Hodnoty materiální – zajištění bydlení, oblečení, Materiální hodnoty by neměly být vrcholem našeho bytí, ale měly by být prostředkem k tomu abychom naplnily své cíle. Jinak se můžeme vystavit riziku, že se náš život bude točit pouze okolo materiálního světa a takový život je prázdný.

Hodnoty duševní - láska, sounáležitost, pomoc, opora, tolerance, důvěra, zodpovědnost, víra...

„*Lidé, kteří spatřují veškerý smysl života jedině v tom, mít se v životě dobře, nedělají nijak dobře pro život*“

Josef Čapek

Hodnoty se mohou měnit, vyvíjet, mohou mít různý význam pro kohokoli. Každý své hodnoty vyznáváme a chápeme po svém – máme k nim určitý osobní postoj. Je důležité si uvědomit, že hodnoty materiální a duševní nestojí proti sobě, nejsou v rozporu, ale nestojí ani vedle sebe. Jsou vzájemně propojeny. Měli bychom si připustit nutnost propojení obou typů těchto hodnot. Poněvadž pokud bychom vnímali svět jen z té materiální stránky byl by náš život příliš plochý, neměl by hloubku emocí. Neboť sdílet s někým radost, člověka více obohatí, takový pocit v nás vydrží dlouho. Ale radost z koupě nového auta, které už jsem si tak dlouho přála, rychleji zmizí. Materiální hodnoty by neměly být pouze našim cílem, ale prostředkem k jeho naplnění. Př.: chci velký prostorný a luxusní dům, proto abych zajistil svou rodinu, abychom měli zázemí, soukromí, pocit bezpečí.

„*Předpokládá se, že stabilita prostředí je podmínkou stability psychické.*“⁵¹

⁵⁰ LACA, Slavomír. *Výchova - rodina - hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013, 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1.

⁵¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, s. 75. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 8090142478.

Hodnoty jsou úzce propojeny s **postoji**. Tyto dva termíny nevyjadřují totéž, nejsou totožné. Hodnota je poměrně stálý osobní předpoklad, který se vztahuje k objektu. **Postoj** vyjadřuje konkrétnější stav, chování, reakci na objekt. Samotné hodnoty mají tendenci se seskupovat - toto nazýváme hodnotovou orientací. **Hodnotová orientace** je souborem více hodnot, které jsou prioritní pro určitou rodinu. Každá rodina má svůj žebříček hodnot a v tomto duchu vychovává své děti, které tyto hodnoty přebírají a naplňují. Hodnotovou orientaci bychom také mohli nazvat jako vzor pro chování. Vyznáváme určité hodnoty a dle nich se chováme. Hodnotová orientace se postupem času mění, vyvíjí se. Jak u jednotlivců tak v rodinách i společnostech. Je dána tím jaký přístup ke světu máme.⁵²

„Německý psycholog E. Spranger, vypracoval hodnotový systém, v němž předpokládá šest typů poznání světa, které tvoří základní „životní formy“. Ty pak představují duchovní principy, tj. pravda, krása, užitek, láska k lidem, moc, Bůh/moudrost.“⁵³

4.3 Dílčí závěr

Současná rodina a nové trendy ve výchově mají plusy i mínusy. Přes nátlak okolí není vždy lehké poznat, co je pro dítě nejlepší. Na dítě může působit cokoli, od rodičů, prarodičů až k médiím nebo vzdělávacím institucím. Vše na dítě působí a mění mu jeho hodnoty. Nikdo tedy nemůže zaručit, jak moc bude dítě ovlivněno a tudíž ani jak se bude potomek chovat v dospělosti nebo vychovávat své děti.

Na rodinu dnešní doby číhá mnoho nástrah. Působí na ni dosti negativních vlivů a jen některé umí nebo spíše chtějí rodiny řešit. Nejvíce ovlivňuje rodinu ekonomická situace. Žijeme v době, kdy je všeho přebytek, velký výběr potravin – bio, oděvní značky, elektronika – to vše nás láká k utrácení – vzrůstá proto zadlužování v kombinaci se ztrátou zaměstnání je na světě velký problém, kterému musí rodina čelit. Pocit beznaděje může vyústit k problémům s návykovými látkami.

Před plánováním nového přírůstku do rodiny, by měli budoucí rodiče promyslet, jaký postoj mají k výchově. Volná výchova je velice dobrá v tom, že má dítě dost prostoru,

⁵²LACA, Slavomír. *Výchova - rodina - hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013, s. 139-141. ISBN 978-80-87182-32-1.

⁵³KELNAROVÁ, Jarmila a Eva MATĚJKOVÁ. *Psychologie 2 díl: pro studenty zdravotnických oborů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 120 s. Sestra. ISBN 978-802-4791-043.

aby samo našlo své místo ve světě a naučilo se samostatnosti. Přísná výchova z dítěte může udělat slušného člověka s pevnými životními zásadami. Nic se nemá přehánět. Nejtěžší na výchově je vystihnout okamžik kdy je všeho akorát. Je důležité odhadnout jaká osobnost se nám narodila a výchovu tomu přizpůsobit. A neměli bychom zapomínat na to, že rodiče jsou pro dítě vzorem. Dítě kopíruje vše po rodičích. Ukládá si vzory jejich chování – syn otce a dcera matku. Takže pokud děláme jako rodiče něco špatně, můžeme si toho všimnout u našich dětí. Nastavují nám zrcadlo našeho chování. Pokud si to uvědomíme, můžeme říct, že naše děti nás také vychovávají.

Další překážky ve výchově mohou vznikat v neúplných rodinách, u homosexuálních párů, kde chybí jeden výchovný prvek- rodičovský vzor. Dítě by mělo vnímat jak autoritu – což je většinou otec tak pocit jistoty a bezpečí - což zastupuje v rodinách většinou matka.

Výchova dítěte je bezpochyby náročná. Vyžaduje čas, lásku, pochopení, toleranci, ale také řád.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 REALIZACE VÝZKUMU - JAKÝ STYL VÝCHOVY PŘEVAŽUJE V SOUČASNÉ RODINĚ A JAKÝ MÁ VLIV NA DÍTĚ

Pro výzkum v této bakalářské práci jsem použila kvantitativní metodu: **dotazník**. Dotazník obsahuje celkem **16** uzavřených **otázek**. Dotazník byl poskytnut k vyplnění rodičům. Dotazník je anonymní a je součástí mé bakalářské práce jako příloha č.1.

První **dvě otázky** zjišťují základní informace o daném respondentovi. Další otázky jsou pak položeny tak, abych zjistila, jakou výchovu daní respondenti praktikují. Dále dotazník obsahuje otázky, které mi pomohou potvrdit či vyvrátit předem stanovené hypotézy. Dotazník vyplňovali pouze rodiče dítěte, které navštěvuje mateřskou školu.

Odpovědi respondentů jsem přehledně zpracovala a zaznamenala do jednotlivých tabulek. Každá z otázek je vyhodnocena zvlášť. Ke každé tabulce je přiložen komentář vyplývající z výsledku dotazníku.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak si dnešní rodiče poradí s výchovou, jaké jsou hlavní problémy při výchově a jaký styl výchovy upřednostňují. Dotazník tedy odhaluje, jestli se partneři shodují ve výchově, nakolik je jejich výchova přísná, zda je odlišná od způsobu výchovy, která byla dána jim. A také jsem zjišťovala jaké tresty rodiče používají a zda jsou přesvědčeni, že své děti dostatečně chválí.

5.2 Stanovení hypotéz

Dalším cílem mé bakalářské práce je ověření těchto hypotéz.

Hypotéza č.1: Předpokládám, že více jak polovina respondentů upřednostňuje demokratický styl výchovy.

Hypotéza č.2: Předpokládám, že otec je ve více jak 1/3 přísnější než matka.

Hypotéza č.3: Předpokládám, že více než 50% dětí jsou více odměňovány než trestány.

Hypotéza č. 4: Předpokládám že hlavou rodiny je otec.

5.3 Metoda výzkumu

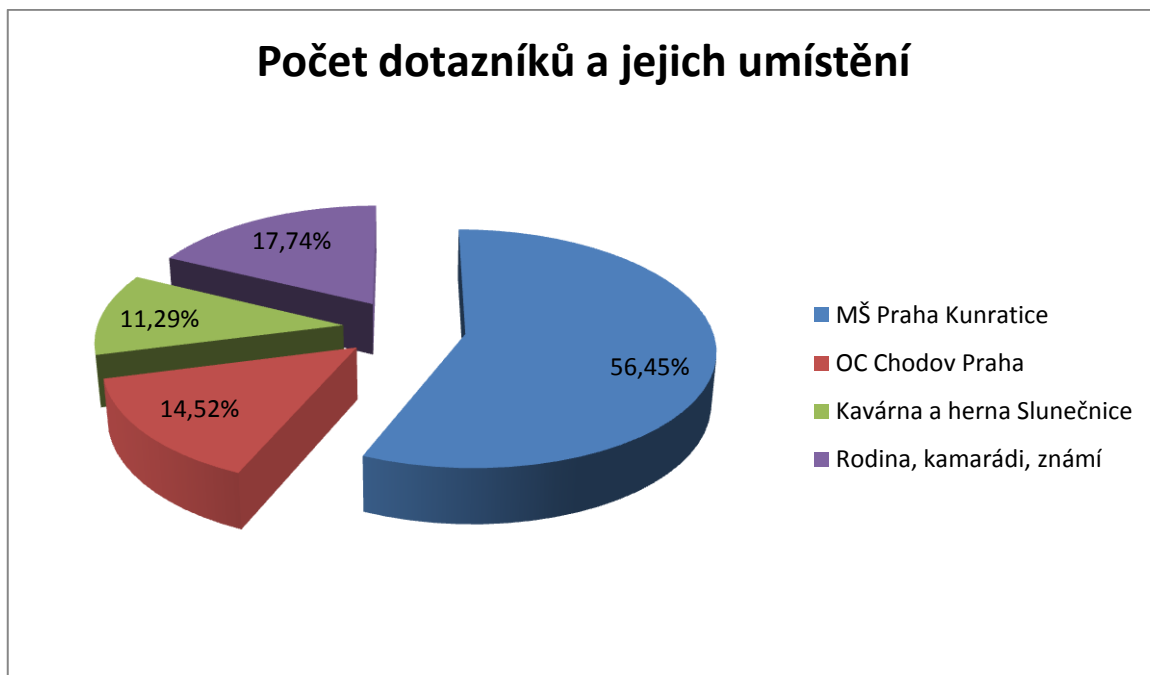
K vlastnímu šetření jsem si zvolila metodu **kvantitativního výzkumu** – standardizovaný dotazník. Východiskem pro sestavení dotazníku byly tři hypotézy, viz. výše. Dotazník je efektivní metodou jak v krátkém čase získat velké množství odpovědí/informací od velkého počtu respondentů. Díky tomu, že je dotazník **anonymní**, je větší předpoklad, že odpovědi respondentů budou upřímné. Vytvořila jsem dotazník s názvem „Současná výchova dětí v rodině“, který obsahuje 16 uzavřených otázek. Předložila jsem jej rodičům dětí, které navštěvují mateřskou školu. Rodiče měli na výběr převážně z pěti variant odpovědí a mohli zvolit právě jednu odpověď.

5.4 Výzkumný vzorek

Dotazník jsem předkládala rodičům dětí, které navštěvují mateřskou školu. Vybrala jsem si několik míst, kde jsem prováděla výzkum.

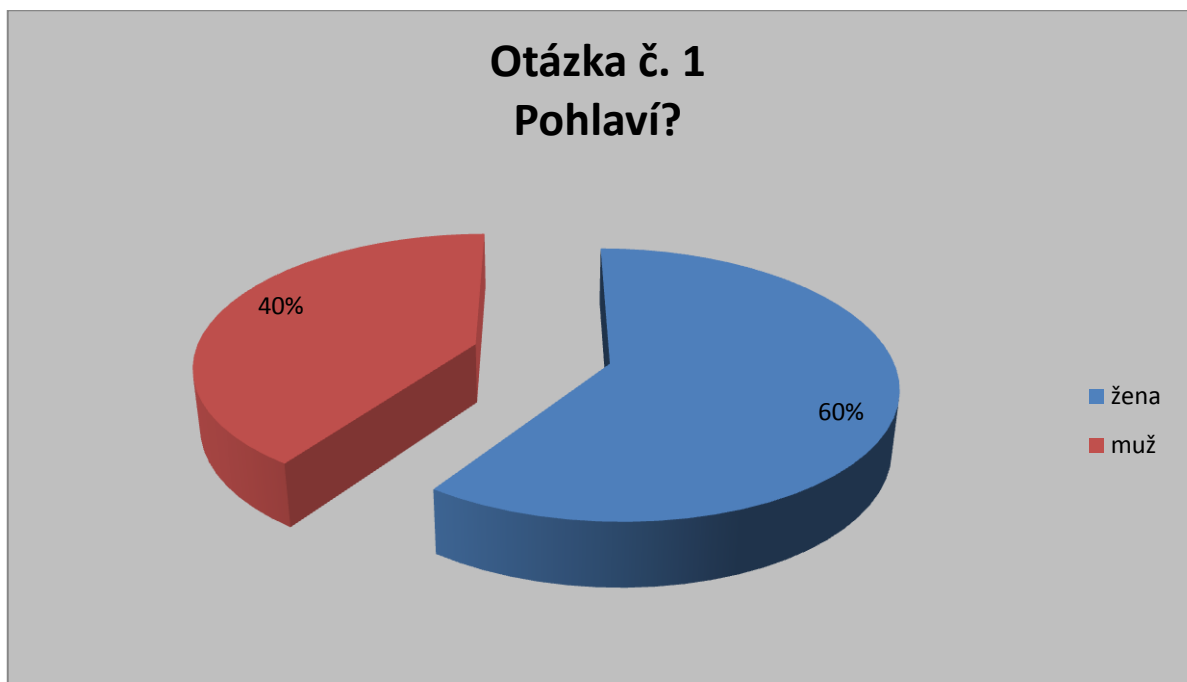
- **MŠ Praha** – Kunratice, kterou navštěvuje i můj syn od září roku 2014 – zde bylo vyplněno celkem **35** dotazníků
- **Dětský koutek** OC Chodov, kde jsem oslovila rodiče dětí předškolního věku – zde vyplnilo dotazník **9** dotázaných
- Kavárna s **hernou** Slunečnice na Praze 4 – zde se mi podařilo získat dotazník od **7** rodičů
- Poslední okruh respondentů tvořili mí kamarádi, **známí** a rodina z Prahy a Opavy – zde jsem dostala odpovědi na **11** dotazníků

Celkem jsem získala 62 vyplněných dotazníků pro můj výzkum ke zpracování.

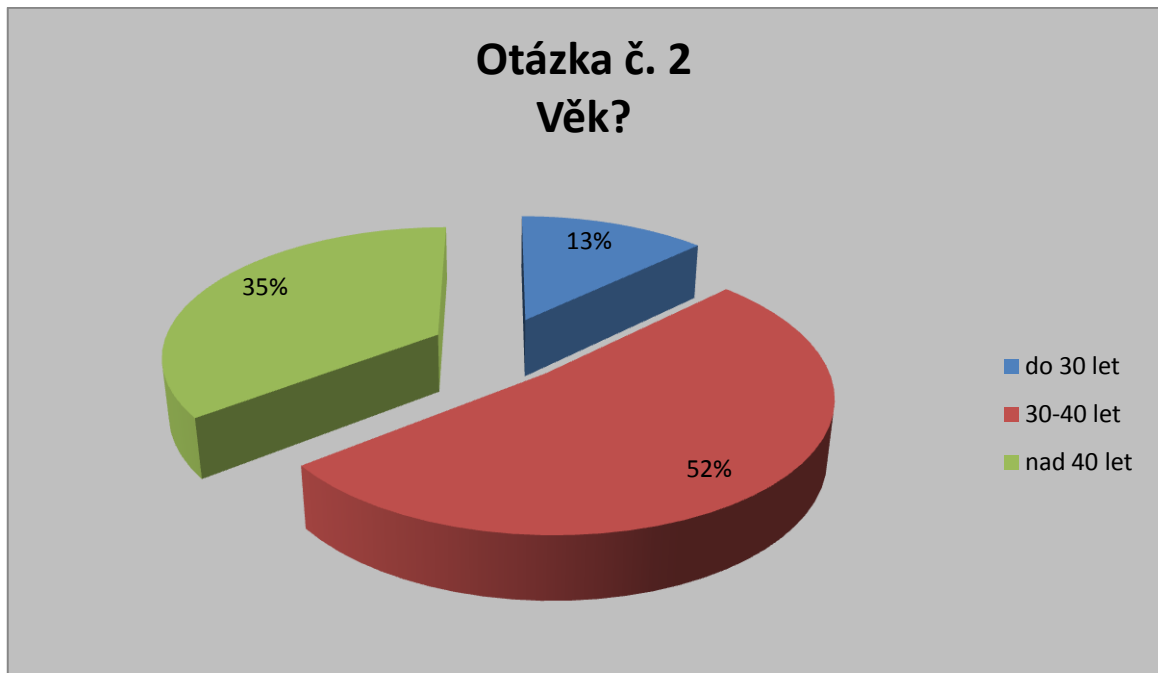
Místa předložení dotazníku	Počet vyplněných dotazníků
MŠ Praha Kunratice	35
Dětský koutek OC Chodov Praha	9
Kavárna s hernou Slunečnice Praha	7
Rodina, kamarádi, známí	11
Celkem	62

5.5 Výsledky výzkumu

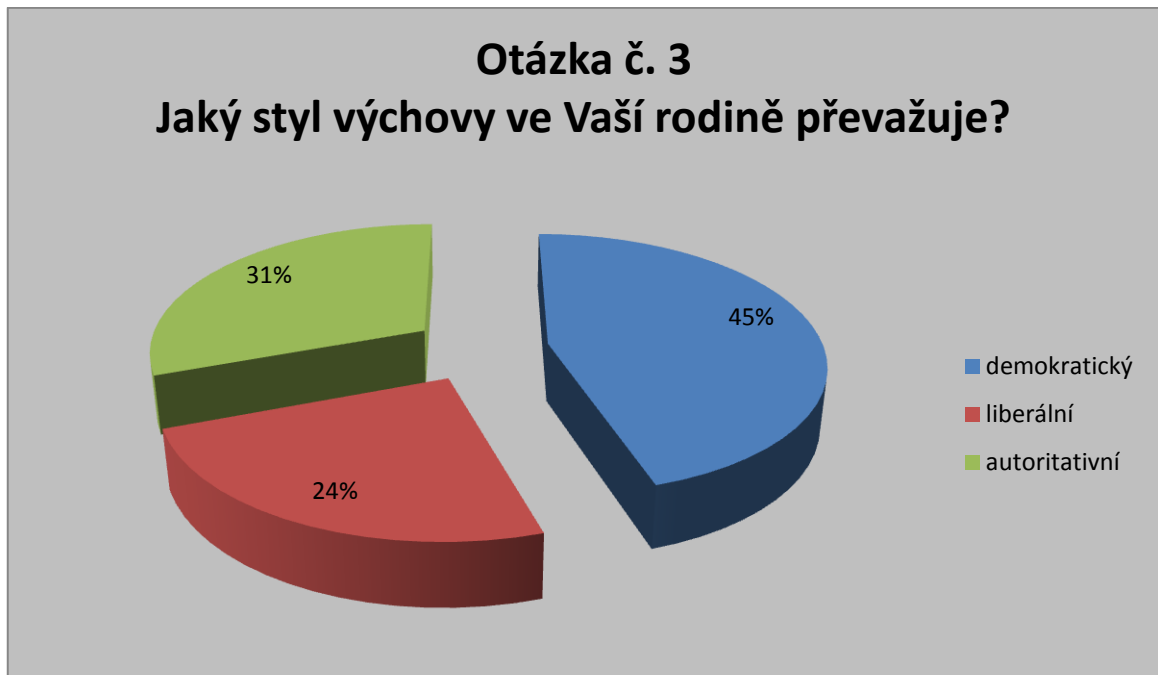
	Počet respondentů	Poměr
žena	37	60%
muž	25	40%
Celkem	62	100%

Z 62 oslovených respondentů bylo větší zastoupení žen a to 60%. Zbytek 40% tvořili muži.

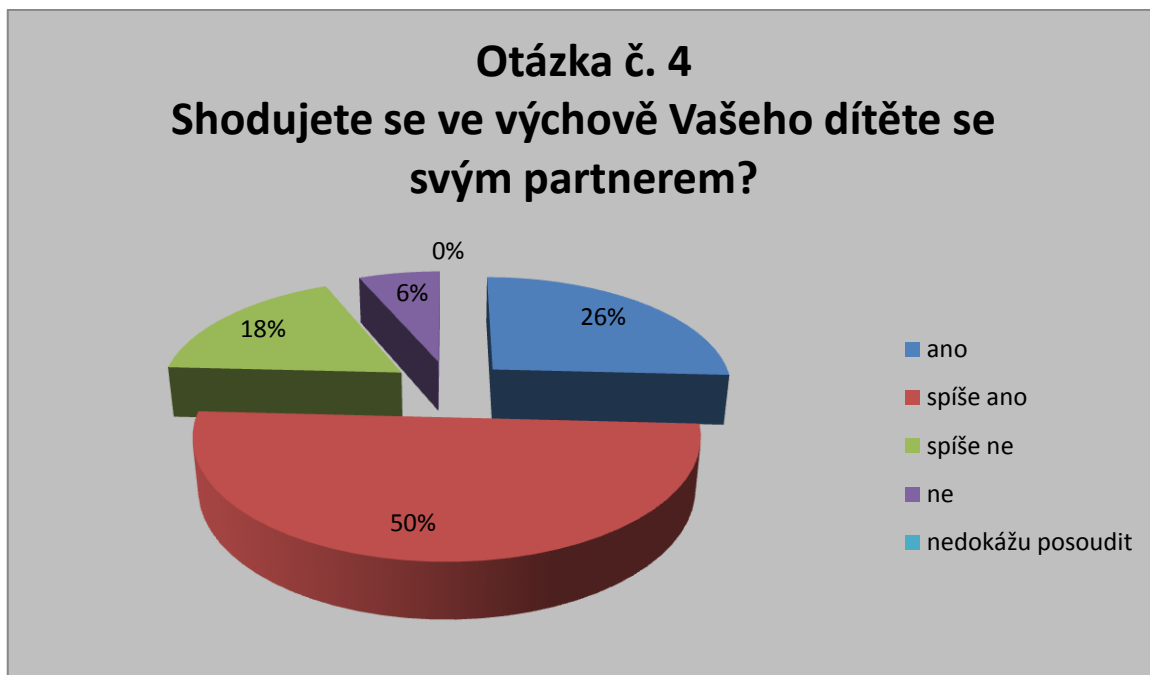
	Počet respondentů	Poměr
Do 30 let	8	13%
30-40 let	32	52%
Nad 40 let	22	35%
Celkem	62	100%

Z dotazníku vyplývá, že nejčastější dotazovanou věkovou skupinou byli respondenti ve věku 30-40 let. Z celkového počtu 62 se v této věkové kategorii účastnilo výzkumu 32 což je 52% z celkového počtu.

	Počet respondentů	Poměr
Demokratický	28	45%
Liberální	15	24%
Autoritativní	19	31%
Celkem	62	100%

U této otázky z výzkumu vyplynulo, že v rodinách převažuje demokratický styl výchovy. Tuto odpověď potvrdilo 45% dotazovaných. Nejméně užívaným výchovným stylem je liberální styl výchovy zastoupen 24%.

	Počet respondentů	Poměr
Ano	16	26%
Spíše ano	31	50%
Spíše ne	11	18%
Ne	4	6%
Nedokážu posoudit	0	0%
Celkem	62	100%

Na tuto otázku nejčastěji odpovídali respondenti Spíše ano a to v 50% což odpovídá 31% dotazovaným. Ve výchově dítěte se s svým partnerem neshoduje pouze 6% dotázaných.

	Počet respondentů	Poměr
Matka	11	18%
Otec	12	19%
Oba společně	39	63%
Celkem	62	100%

Výsledek výzkumu na tuto otázku mě překvapil, neboť jsem si myslela, že hlavou rodiny budou v nadpoloviční většině zastupovat otcové – muži. Nicméně výzkum prokázal, že nejvíce a to v 63% z počtu dotazovaných, se o rozhodování dělí oba dospělí. Můžeme z toho vyvodit, že ve většině rodin funguje komunikace a rodiče se umí domluvit na rozhodujících věcech. Ve zbylých 37% se téměř shodně dělí o tuto funkci obě pohlaví. 11x rozhodují matky a 12x otcové.

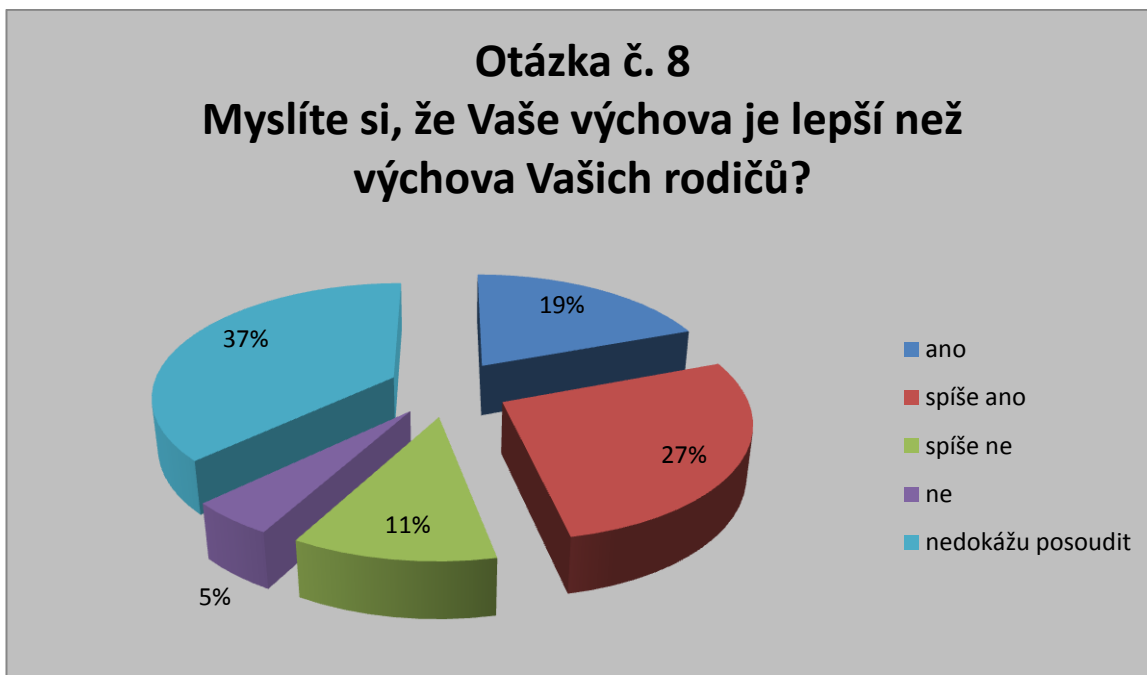
	Počet respondentů	Poměr
Ano	25	40%
ne	37	60%
Celkem	62	100%

Přísnější ale jen o 5% bývají otcové (40%) než matky (35%) dětí. 8% dotazovaných odpovědělo, že nejsou přísní vůbec.

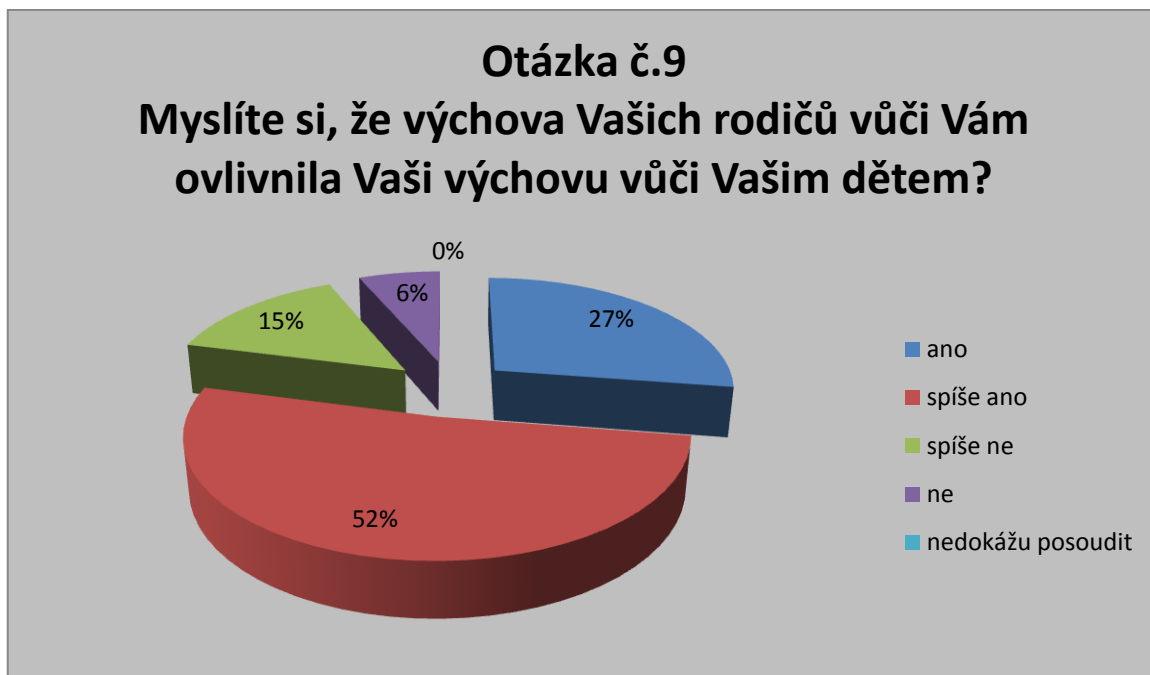
	Počet respondentů	Poměr
Ano	33	53%
Spíše ano	7	11%
Spíše ne	0	0%
Ne	19	31%
Nedokážu posoudit	3	5%
Celkem	62	100%

Rodiče jsou v 53% spokojeni s tím jak jejich potomci reagují na příkazy. Nespokojenost vyjádřilo 31% dotazovaných.

	Počet respondentů	Poměr
Ano	12	19%
Spíše ano	17	27%
Spíše ne	7	11%
Ne	3	5%
Nedokážu posoudit	23	37%
Celkem	62	100%

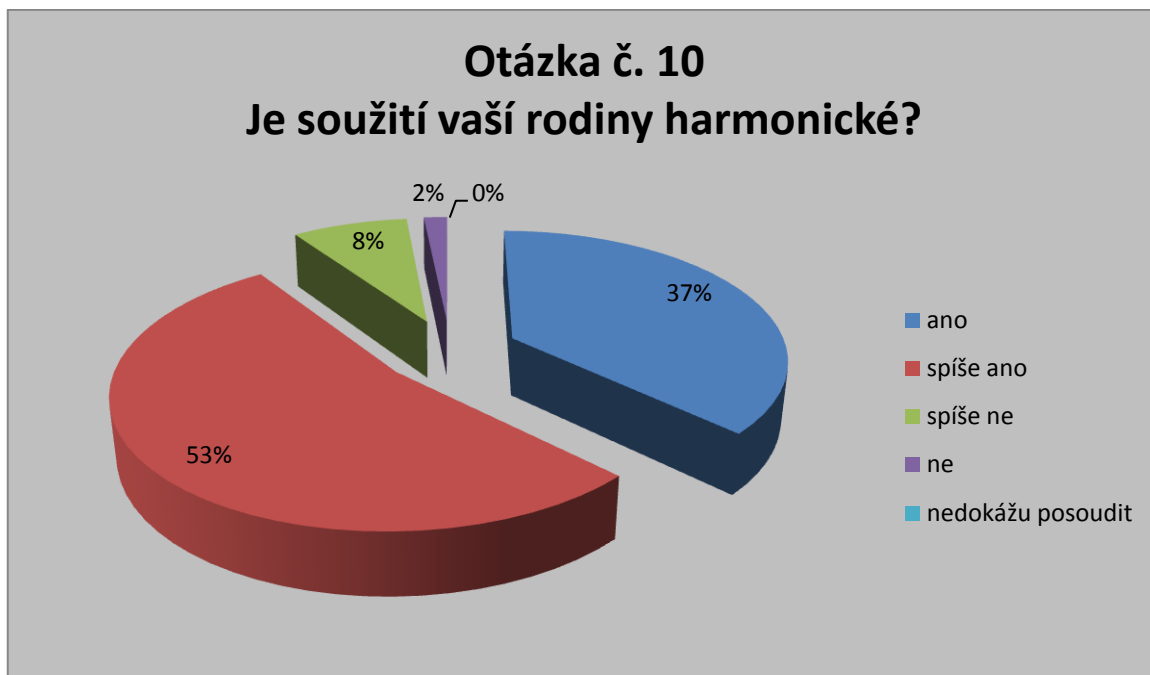
V odpovědích na tuto otázku se našlo 27% respondentů, kteří si myslí, že jejich výchova je lepší než byla výchova jejich rodičů. Tuto skutečnost nedokázalo posoudit 37% respondentů.

	Počet respondentů	Poměr
Ano	17	27%
Spíše ano	32	52%
Spíše ne	9	15%
Ne	4	6%
Nedokážu posoudit	0	0%
Celkem	62	100%

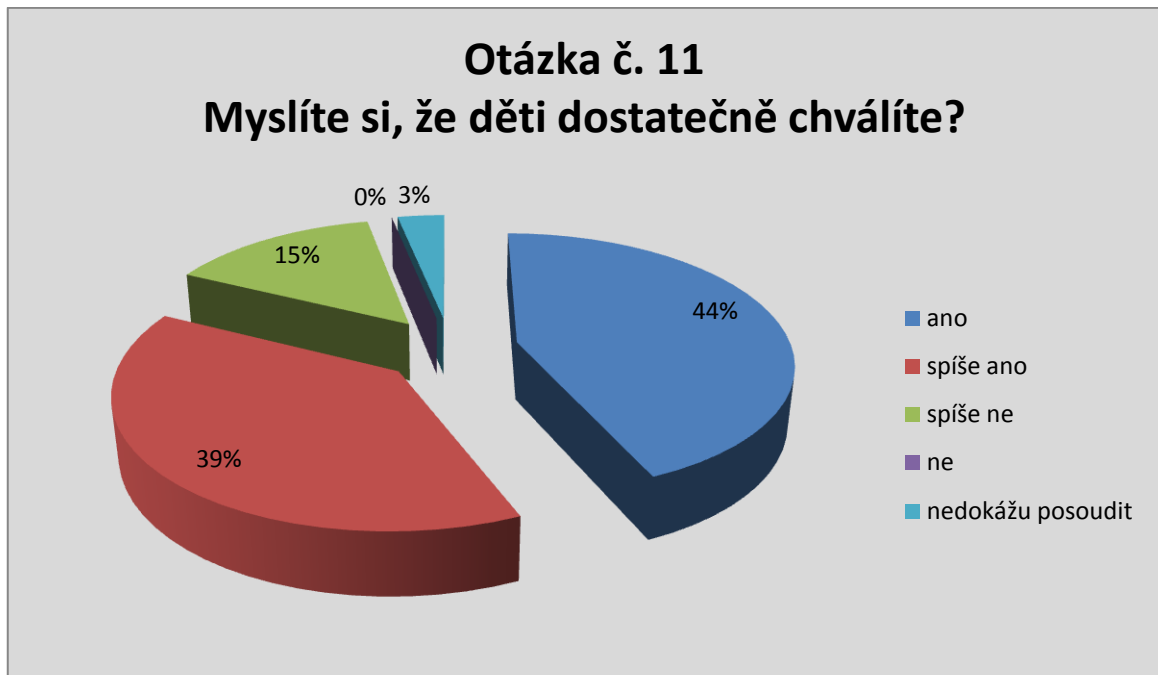
Více než polovina (52%) dotazovaných si spíše myslí, že jejich výchovu ovlivnila výchova jejich rodičů a dalších 27% dotazovaných je přesvědčeno, že jejich výchova je ovlivněna výchovou svých rodičů.

Tato oblast by stála za to více prozkoumat, poněvadž nevíme jestli ovlivnění výchovy bylo kladné nebo záporné – jestli se rodiče ztotožnili s výchovou svých rodičů nebo zda mají úplně opačný styl výchovy.

	Počet respondentů	Poměr
Ano	23	37%
Spíše ano	33	53%
Spíše ne	5	8%
Ne	1	2%
Nedokážu posoudit	0	0%
Celkem	62	100%

Negativně odpovědělo jen 6 respondentů 8% z nich odpovědělo, že soužití v rodině spíše harmonické není. Dotazovaní spíše žijí v harmonické rodině, takto odpovědělo 33 (53%) respondentů.

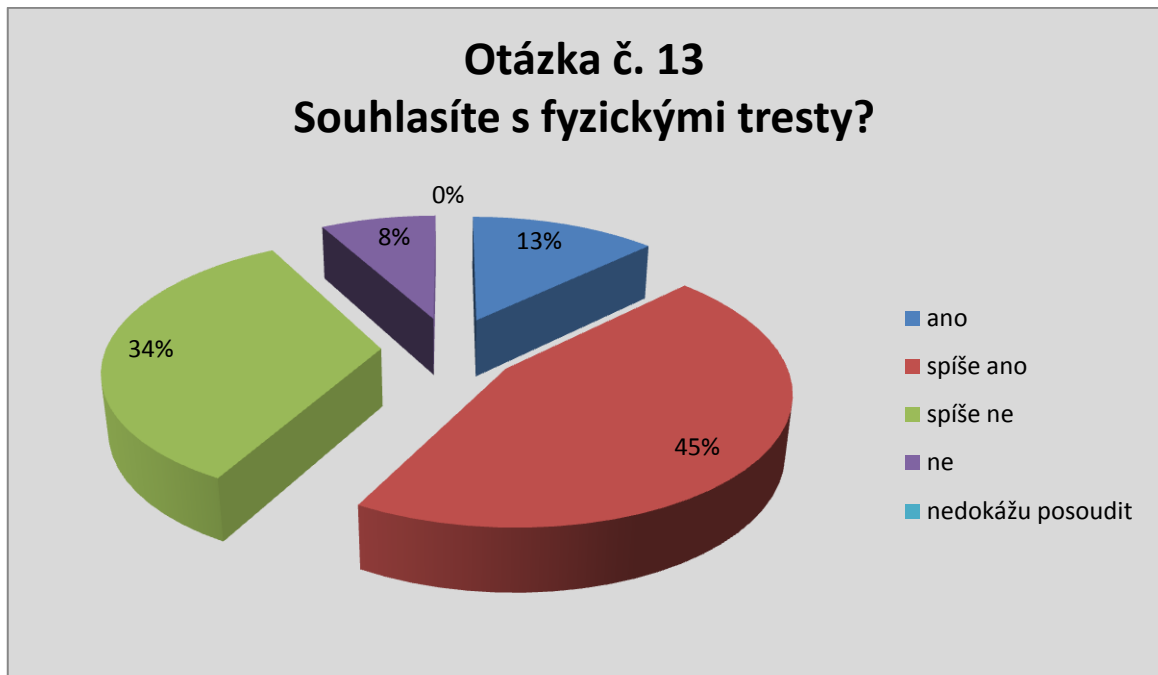
	Počet respondentů	Poměr
Ano	27	44%
Spíše ano	24	39%
Spíše ne	9	15%
Ne	0	0%
Nedokážu posoudit	2	3%
Celkem	62	100%

Při zjišťování skutečnosti, zda si rodiče myslí, že své děti dostatečně chválí, odpovědělo 44% dotázaných Ano a 39% dotázaných spíše ano. Lze z toho usoudit, že ve většině rodin je pochvala běžná. Může to být, ale skresleno pocitem respondentů. Rodiče si mohou myslet, že chválí své děti, ale abychom tuto otázku dokázali 100% potvrdit bylo by zapotřebí otázat se i dětí rodičů.

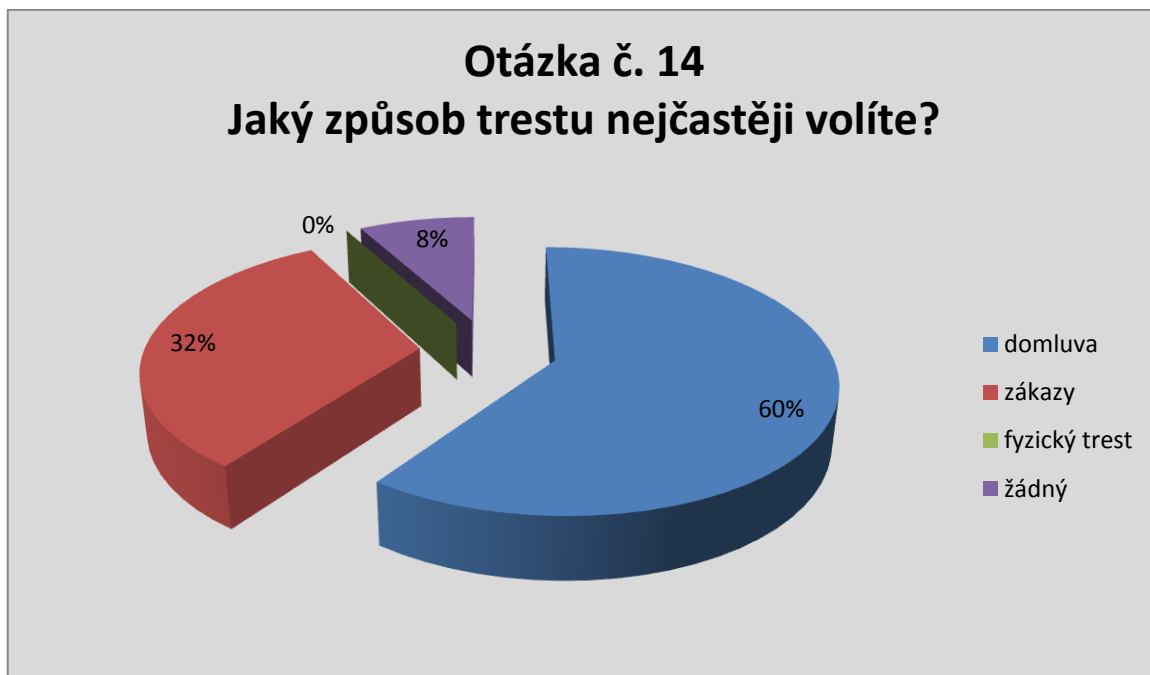
	Počet respondentů	Poměr
Ano	5	8%
Spíše ano	29	47%
Spíše ne	17	27%
Ne	7	11%
Nedokážu posoudit	4	6%
Celkem	62	100%

Více jak polovina dotazovaných je přesvědčena o tom, že fyzické tresty jsou spíše nebo zcela jasně přínosné ve výchově. O přínosu fyzických trestů není přesvědčeno 11% rodičů a 6% nedokázalo posoudit zda jsou fyzické tresty přínosné či nikoli.

	Počet respondentů	Poměr
Ano	8	13%
Spíše ano	28	45%
Spíše ne	21	34%
Ne	5	8%
Nedokážu posoudit	0	0%
Celkem	62	100%

Nesouhlas s fyzickými tresty potvrdilo 8% a dalších 34% respondentů uvedlo, že spíše s fyzickými tresty nesouhlasí. Většina respondentů s fyzickými tresty spíše souhlasí a to ve 45%.

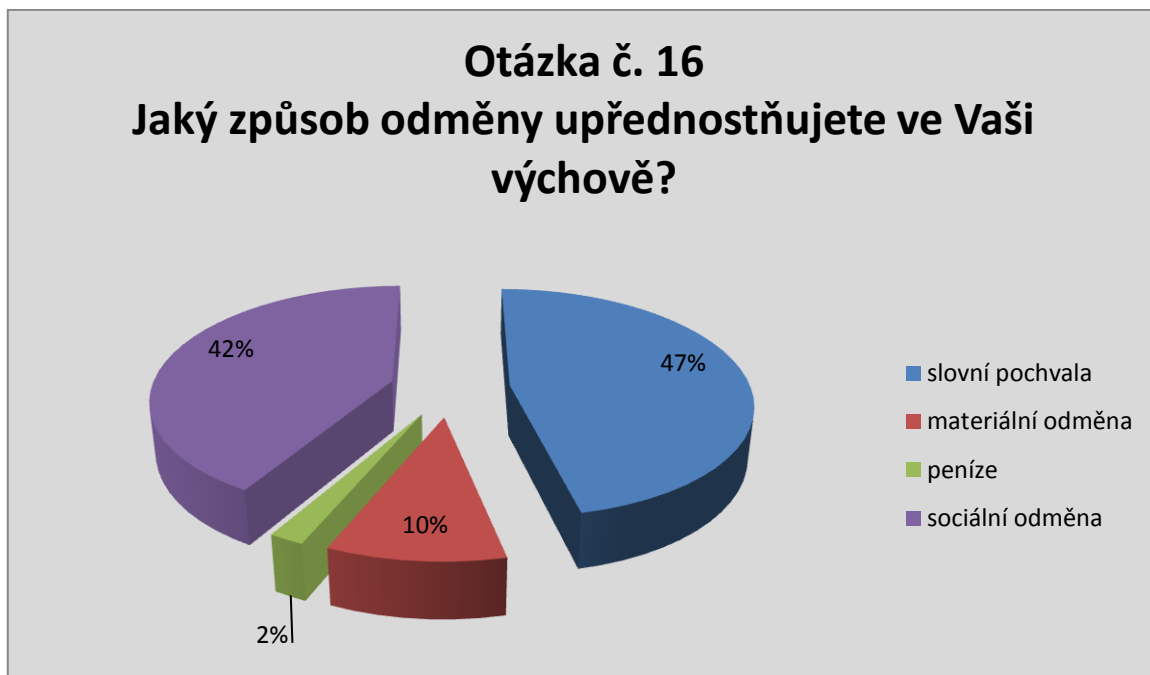
	Počet respondentů	Poměr
Domluva	37	60%
Zákazy	20	32%
Fyzický trest	0	0%
Žádný - netrestám	5	8%
Celkem	62	100%

Nejčastější trestem byla v 60% zvolena domluva. Z těchto odpovědí vyplývá, že rodiče častěji s dětmi diskutují, komunikují a domlouvají jim než aby požily zákazy, Jen 8% dotazovaných odpovědělo že netrestá vůbec.

	Počet respondentů	Poměr
Ano	11	18%
Spíše ano	29	47%
Spíše ne	10	16%
Ne	8	13%
Nedokážu posoudit	4	6%
Celkem	62	100%

V českých rodinách převládá ve výchově chválení. 47% rodičů odpovědělo spíše ano a 18% si bylo zcela jistých.

	Počet respondentů	Poměr
Sociální pochvala	29	47%
Materiální odměna	6	10%
Peníze	1	2%
Sociální odměna	26	42%
Celkem	62	100%

Co se týká druhu odměny nejčastěji používané jsou sociální pochvala 47% a sociální odměna (pohlazení, objetí) 42%. 1 rodič požívá nejčastěji jako odměnu peníze – kapesné.

ZÁVĚR

Provedený výzkum měl objasnit současnou situaci výchovy dětí v rodinách. Jaké výchovné prvky převládají. Vyplynulo z něj, že rodiny zastávají spíše **demokratický** styl výchovy. Snaží se tedy v rodinách zavést pravidla, které dodržují všichni členové domácnosti. Záleží jim na výchově dítěte, chtějí mu nechat volnější prostor pro to aby se lépe vyvíjela jeho osobnost. Raději dítě chválí než trestají. Dítě se může částečně podílet na rozhodování v rodině. Rodiče mu naslouchají, jsou ochotni s ním více diskutovat o problémech. Objevují se, ale i rodiny, kde stále převládá autoritativní styl výchovy, který nedává dítěti žádnou volnost. Pouze přikazuje a zakazuje.

Co se týká výchovy v rodině, partneři se spolu ve výchově spíše **shodují**. Neshody se objevují tam, kde rodina musí řešit problém – odloučení, rozvod, změna hodnot jednoho z rodičů.

Průzkum také potvrdil, že domácnosti rodin dětí v předškolním věku je naplněna **harmonickou atmosférou**. Jsou rádi spolu, podílí se na výchově. Za domácnost a rozhodování v ní, za finance už není zodpovědný jen otec. Rodiče se podílejí na těchto věcech a rozhodují společně. Ve svých rolích muži a ženy jsou vzájemně zastupitelní. Rodina funguje i když je matka co by žena v domácnosti na plný úvazek v práci. Muž se dokáže postarat o děti, vyzvednout je ze školky. Dokonce mohu potvrdit, že při výzkumu, který jsem prováděla mj. i v mateřské školce, jsem se k mému překvapení potkávala s více muži než ženami. Více mužů než žen vyzvedávalo své dítě ze školky.

Co se týká **poslušnosti** dětí předškolního věku se potvrdilo, že rodiče jsou spokojeni jak své děti vychovávají, mnoho z nich potvrdilo, že je jistě ovlivnila výchova jejich rodičů. Zda si vzali příklad či vychovávají zcela odlišným způsobem jsem bohužel nezjistila. V rodinách se spíše nepoužívají tělesné tresty, i když s nimi rodiče více souhlasí než nesouhlasí a jsou přesvědčeni o pozitivním účinku dopadu tělesných trestů ve výchově. Raději volí jinou variantu trestu a to nejčastěji **domluvu**. V některých rodinách se trestá zákazy a to převážně v rodinách s autoritativním stylem výchovy. Nejčastější **odměnou** je pak pohlázení, obětí, nebo slovní pochvala.

Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č.1: „*Předpokládám, že více jak polovina respondentů upřednostňuje demokratický styl výchovy*“ byla výzkumem vyvrácena. Nicméně demokratický styl výchovy v rodinách je nejčastěji voleným způsobem výchovy.

Hypotéza č.2: „*Předpokládám, že v rodinách zastává přísnější výchovu z 1/3 otec.*“. Výzkum potvrdil tuto hypotézu.

Hypotéza č.3: „*Předpokládám, že více než 50% děti jsou více odměňovány než trestány*“tato hypotéza byla výzkumem potvrzena. V rodinách v 65% převládá odměňování dětí. A více než 80% rodičů si myslí, že své děti dostatečně chválí.

Hypotéza č. 4: „*Předpokládám že hlavou rodiny je otec*“, tato hypotéza byla výzkumem vyvrácena. Neboť tuto funkci rodiny zajišťují již oba rodiče společně. Potvrdil to výzkum ve více jak 60%.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. 1. vyd. Ilustrace Jiří Ondrůšek. Praha: Zvon, 1996, 213 s. ISBN 80-711-3169-5
- [2] CENKOVÁ, Tamara. *Psychologem svým dětem*. Vyd. 1. Ilustrace Jiří Ondrůšek. Praha: Grada, 2011, 205 s. ISBN 978-802-4735-870.
- [3] ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Vyd. 1. Praha: Institut sociálních vztahů, 1996, 302 s. ISBN 80-858-6615-3.
- [4] HAUSEROVÁ-SCHÖNEROVÁ, Isabella, Jana MARHOUNOVÁ, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEČEK. *Děti potřebují prarodiče: pro střední školy*. Vyd. 1. Ilustrace Jiří Ondrůšek. Praha: Portál, 1996, 102 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8105-3.
- [5] KELNAROVÁ, Jarmila a Eva MATĚJKOVÁ. *Psychologie 2 díl: pro studenty zdravotnických oborů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 120 s. Sestra. ISBN 978-802-4791-043.
- [6] KICZKO, Ladislav. *Slovník společenských věd*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelství, 1997, 223 s. ISBN 80-080-2592-1.
- [7] LACA, Slavomír. *Výchova - rodina - hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013, 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1.
- [8] MARÁDOVÁ, Eva, Jana MARHOUNOVÁ, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEČEK. *Kapitoly z rodinné výchovy: pro střední školy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1992, 157 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-852-9884-8.
- [9] MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003, 108 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8853-8.
- [10] MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 1. vyd. Praha: AVICENUM, 1986, s. 41. 86 74 15. ISBN 735 21 - 08/31.
- [11] 87182-32-1.
- [12] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 183 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 978-807-3677-398.
- [13] MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 379 s. ISBN 80-717-8548-2.

- [14] MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.
- [15] NAVRÁTILOVÁ, J. – NAVRÁTIL, P. 2009, Komunitní plánování jako forma podpory životních projektů. In Sociální práce. Brno: *Asociace vzdělavatelů v sociální práci*. ISSN 1213-6204, č.1/2009, roč.9
- [16] NOVÁK, Tomáš. *Jak vychovat sebevědomé dítě*. Vyd. 1. Ilustrace Jiří Ondrušek. Praha: Grada, 2013, 133 s. ISBN 978-802-4745-220.
- [17] SMITH, Heather, Jana MARHOUNOVÁ, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEČEK. *Děti a rozvod: pro střední školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 183 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-717-8906-2.
- [18] SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007, 219 s. ISBN 978-807-3672-508.

Internetové zdroje

- [19] ANALÝZA: Neúplné rodiny a rozvody manželství s dětmi. In: *Asociace neúplných rodin* [online]. 2011 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.asociaceneuplnychrodin.cz/analyza-neuplne-rodiny-a-rozvody-manzelstvi-s-detmi>
- [20] JUREČKA, Marian. Rodina je největší hodnota, kterou společnost má: K dnešnímu Mezinárodnímu dni rodiny (OSN). In: [online]. [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: http://www.christnet.cz/clanky/5058/rodina_je_nejvetsi_hodnota_kterou_spolecnost_ma.url
- [21] Manželství. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Man%C5%BEelstv%C3%AD>
- [22] POSPÍŠIL, Jiří. Principy rodiny a jejich historické kořeny. In: *Old pedagogos* [online]. 2000, 15. 11. 2000 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://old.paidagogos.net/1/1.html>
- [23] REDAKCE. Role prarodičů a jejich vnoučat. *Já rodič: O rodičích a jejich dětech* [online]. [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://www.jarodic.cz/cz1/role-prarodicu-ve-vychove-vnoucat.php>

- [24] Rodina jako podpůrná instituce. In: *Portál* [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2073>
- [25] Rodinné vztahy: Definice rodiny+funkce rodiny. In: . *Blog.cz* [online]. 7.dubna 2010. [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://rodinne-vztahy.blog.cz/1004/definice-rodiny-funkce-rodiny>
- [26] SIMOTA, David. E-Polis.cz: Rodina, manželství a kohabitace. [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z:<http://www.e-polis.cz/clanek/rodina-manzelstvi-a-kohabitace.html>
- [27] SLOBODA, Zdeněk. Mediální výchova v rodině: Děti médiím rozumějí - ale jinak!. In: *Šance dětem* [online]. 2011, 31. 10. 2011 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/deti-mediim-rozumeji-ale-jinak-medialni-vychova-v-rodine-15.html>
- [28] SUPERIA.CZ. *Co je to rodina?* [online]. 2010-2013 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z:<http://cojeto.superia.cz/psychologie/rodina.php>
- [29] SVOBODOVÁ, Kamila. Analýza: Preferované počty dětí v rodině. In: *Demografie* [online]. 2008, 15. 04. 2008 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=546
- [30] Víra.cz: Víra na internetu. KOMPAS. *Miluj sám sebe, abys mohl milovat druhé lidi i Boha*[online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Miluj-sam-sebe.html>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník

Dotazník

Dobrý den,

Studuji obor sociální pedagogika v Brně na Institutu mezioborových studií, které je zakončeno písemnou prací na téma „Současná výchova dětí v rodině“. Dotazník pomůže zjistit důležité informace, které následně zpracuji ve své bakalářské práci.

Dotazník má 16 otázek na které budete odpovídat zakroužkování jedné odpovědi. Dotazník je anonymní a slouží pouze pro studentské účely. Proto prosím odpovídejte po pravdě.

Moc děkuji za váš čas.

1. Pohlaví?
a/ žena b/ muž
2. Věk?
a/ do 30 let b/ 30-40 let c/ nad 40 let
3. Jaký styl výchovy ve vaší rodině převažuje?
a/ demokratický b/ liberální c/ autoritativní
4. Shodujete se ve výchově vašeho dítěte se svým partnerem?
a/ ano b/spíše ano c/spíše ne d/ ne e/nedokážu posoudit
5. Kdo ve vaší rodině zastává funkci „Hlava rodiny“? (kdo rozhoduje)
a/ matka b/ otec c/ oba společně
6. Platí ve Vaší rodině, že přísnější výchovu zastává otec?
a/ano b/ne
7. Jste spokojen/na s tím jak Vaše děti reagují na příkazy?
a/ ano b/spíše ano c/spíše ne d/ ne e/nedokážu posoudit
8. Myslíte si že vaše výchova je lepší než výchova vašich rodičů?
a/ ano b/spíše ano c/spíše ne d/ ne e/nedokážu posoudit
9. Myslíte si, že výchova všech rodičů vůči Vám ovlivnila vaši výchovu vůči vašim dětem?
a/ ano b/spíše ano c/spíše ne d/ ne e/nedokážu posoudit
10. Je soužití Vaší rodiny harmonické?
a/ ano b/spíše ano c/spíše ne d/ ne e/nedokážu posoudit
11. Myslíte si že děti dostatečně chválíte?
a/ ano b/spíše ano c/spíše ne d/ ne e/nedokážu posoudit
12. Myslíte si že fyzické tresty jsou ve výchově přínosné?
a/ ano b/spíše ano c/spíše ne d/ ne e/nedokážu posoudit
13. Souhlasíte s fyzickými tresty?
a/ ano b/spíše ano c/spíše ne d/ ne e/nedokážu posoudit
14. Jaký způsob trestu nejčastěji volíte?
a/ domluva b/ zákazy(TV, kroužky, PC, chození ven) c/ fyzický trest d/ žádné - nertestám
15. Převládá ve vaší výchově spíše chvála než trest?
a/ ano b/spíše ano c/spíše ne d/ ne e/nedokážu posoudit
16. Jaky způsob odměny upřednostňujete ve vaší výchově?

a/ slovní pochvala(povzbuzení, motivace)
b/ materiální odměny(časopis, sladkost)
nutí

c/ peníze
d/sociální odměna(pohlazení, objetí, plác-
rukou – jsi dobrý)

